

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Řád salesiánů a Dona Boska a výchova dětí

Petra Haberová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Řád salesiánů a Dona Boska a výchova dětí

Petra Haberová

Vedoucí práce:

Mgr. et. Bc. Dagmar Demjančuková, Csc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. et. Bc. Dagmar Demjančukové, Csc. za cenné rady, připomínky a metodické vedení. Dále bych chtěla poděkovat řediteli salesiánského střediska mládeže v Plzni za rozhovor a poskytnutí materiálu k danému tématu a můj dík patří také salesiánům ve Fryštáku za ochotu, čas a umožnění individuální prohlídky Muzea Ignáce Stuchlého.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. ŽIVOT DONA BOSCA A VZNIK SALESIÁNSKÉ KONGREGACE	3
2.1 Dětství a studia	3
2.2 Don Bosko kněz	7
2.3 Vznik oratoře	8
2.4 Kongregace	9
2.5 Svatořečení	11
3. SALESIÁNSKÉ DÍLO V ČECHÁCH	12
3.1 Začátky činnosti	12
3.2 Válečné období	15
3.3 Období 1948 - 1989	16
3.4 Období po roce 1989	17
4. CHALOUPKY	20
4.1 Pojem chaloupky	20
4.2 Počátky chaloupek	20
4.3 Chaloupky od roku 1974	21
4.4 Charakteristika chaloupek	23
5. PREVENTIVNÍ SYSTÉM, METODY VÝCHOVY POUŽÍVANÉ V SALESIÁNSKÝCH ZAŘÍZENÍCH	24
5.1 Preventivní systém	24
5.2 Tři pilíře preventivního systému	27

5.3 Prostředky k udržení řádu	29
5.4 Preventivní systém v dnešní době	30
5.5 Cílové skupiny salesiánské výchovně-pastorační činnosti	33
5.6 Metodika výchovné práce	35
5.7 Metody výchovy v salesiánských zařízeních	35
5.7.1 Animace	37
5.7.2 Informální edukce	38
5.7.3 Pragmatická pedagogika	39
6. VÝCHOVA V RODINĚ	40
7. SALESIÁNSKÉ STŘEDISKO MLÁDEŽE V PLZNI	43
7.1 Obecná charakteristika středisek	43
7.2 Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň	45
7.2.1 Materiální, personální a ekonomické podmínky střediska	46
7.2.2 Nabídka činností a služeb	47
8. SALESIÁNSKÁ RODINA A ORGANIZAČNÍ STRUKTURA SALESIÁNSKÉ KONGREGACE	50
8.1 Salesiánská rodina	50
8.2 Struktura řeholní kongregace salesiánů	52
9. ZÁVĚR	54
10. RESUMÉ	56
11. SEZNAM POUŽITÉ LITERAURY	58
11.1 Internetové zdroje	59
11.2 Informace získané osobním kontaktem	59
12. SEZNAM PŘÍLOH	60
13. PŘÍLOHY	61

1. ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je Řád salesiánů a Dona Boska a výchova dětí. Pro mužskou kongregaci Salesiánů dona Boska (zkr. SDB) se také někdy používá původní oficiální název *Společnost svatého Františka Saleského*. Téma, jehož součástí je, mimo jiné, výchova dětí a mladých lidí jsem si zvolila především proto, že se sama ve své profesi věnuji výchově a vzdělávání dětí a také z toho důvodu, že mě zaujala osoba zakladatel kongregace Jana Boska. Don Bosko mě oslovil svým přístupem k dětem a mladým lidem, stylem práce a vírou v dobré jádro každého mladého člověka. Don Bosko byl přesvědčen, že se s mladými lidmi musí jednat laskavě a že jejich srdce získáme především láskou. Bosko se snažil nabídnout domov mnoha mladým lidem, kteří při hledání práce opustili své prostředí a rodiny. Poukazoval také na důležitost náboženství, které bylo nosným pilířem jeho pedagogiky. Bylo ústředním základem života a návodem k životu. Mezi další důležité výchovné prostředky dona Boska patřila pochvala a uznání. Mladí lidé a děti musí mít pocit podpory a sympatie a vychovatel by měl být zároveň vnímavý k potřebám každého jednotlivce.¹

Cílem této práce je podat přehled o životě Jana Boska a vzniku salesiánské kongregace, zmapovat vývoj a činnost kongregace v České republice. Práce se dále soustředí na metody salesiánské výchovy, které uplatňoval ve svém výchovném systému don Bosko a bude se věnovat otázce jejich využití v současnosti. Zaměříme se zde také na činnost salesiánů v plzeňském středisku mládeže.

Práce bude rozdělena do několika kapitol. V první kapitole se seznámíme se životem dona Boska a vznikem salesiánské kongregace. Tomuto tématu bude věnován značný prostor, abychom poznali důvody vedoucí k založení díla, které dosáhlo obrovského rozměru v celém světě. Sami uvidíme jeho nárůst například necelých padesát let po Boskově smrti. Další kapitola bude zaměřena na počátky salesiánského díla na našem území a na popis situace až do roku 1989 a v následující kapitole se budeme věnovat specifickému hnutí letních křesťanských táborů tzv. chaloupkám.

Další část této práce bude věnována problematice preventivního systému a metodám výchovy používaných v salesiánských zařízeních, výchově v rodině a závěr práce bude zaměřen na charakteristiku salesiánských středisek, na činnost plzeňského

¹KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 9-11.

salesiánského střediska a také si představíme další skupiny řeholníků a laiků, které se inspirovaly dílem Jana Boska.

V této práci bude použita literatura, která se zabývá životem dona Boska. Jejími autory jsou Teresio Bosco a Robert Schiélé. K problematice preventivního systému a salesiánských metod využiji publikace Michala Kapláňka *Výchova v salesiánském duchu* a Ludvíka Dřímala *Preventivní systém Dona Boska*, dále knihu Teresia Bosca a Carla Nanniho *Dej mi duše*. V části, která se zabývá vývojem salesiánského díla na našem území, budou použity zejména publikace od Jaroslava Kopeckého *Tvé misie budou na severu*, Jaroslava Vracovského *Chaloupky*, Michala Kapláňka a Jany Váňové *Práce v salesiánském duchu*. V kapitole, která se zaměřuje na výchovu v rodině, bude čerpáno z knih italského autora Ferrera Bruna *Šťastní rodiče a Vychovávej jako Don Bosco*. V příloze budou použity fotografie z knihy *Český Don Bosko* od P. Oldřicha Meda a z knihy Roberta Schiélého *Don Bosco*, fotografie z archivu autorky pořízené při návštěvě Fryštáku, tabulka se současnou personální situací salesiánů v ČR a bude zde také uveden rozhovor s ředitelem salesiánského střediska v Plzni panem Antonínem Nevolou. Dále budou využity internetové stránky salesiánů.

Materiálu k problematice preventivního systému a metod využívaných v současnosti není příliš mnoho. Samotná publikace o M. Kapláňka *Výchova v salesiánském duchu* je neprodejná a stejně jako většina jiného materiálu, který vydává Salesiánská provincie Praha, je určena zejména pro vnitřní potřebu provincie.

2. ŽIVOT DONA BOSCA A VZNIK SALESIÁNSKÉ KONGREGACE

2.1 Dětství a studia

Jan Bosco (psán také česky Bosko), vlastním jménem Giovanni Melchiorre Bosco (viz. příloha č. 1) se podle oficiálního záznamu v matrice narodil 16. srpna 1815 v Becchii, jenom z kantonů Morinalda, které bylo jednou z místních částí Castelnuova d'Asti (viz. příloha č. 2). Boskovi rodiče František a Markéta byli rolníci, otec měl ještě dva syny z prvního manželství, Antonína a Josefa. Otec brzy zemřel a Boska vychovávala pouze matka. Podle slov Teresia Bosca to byla právě ona, která velmi ovlivnila Janův život a také pozdější způsob jeho práce se svěřenci. Svým způsobem výchovy předala Markéta synovi zásadní hodnoty, kterými se řídil nejen ve svém životě, ale také při výchově mladých lidí. Přestože byla tvrdě pracující ženou, zůstávala především matkou svých synů, ke kterým byla vlídná, laskavá, chápavá, ale zároveň neslevovala ze svých požadavků, nesmlouvala a neomlouvala nedostatky.² Jan nemněl možnost poznat a porovnat rozdíl mezi láskou mateřskou a otcovskou, otec zemřel, když mu byly dva roky. U Jana vše vycházelo z jediného zdroje a to od matky. Také on si později při své práci počínal stejně. Svým svěřencům byl otcem i matkou. Jak dále T. Bosco poznamenává, první hodnotou, kterou od své matky získal, byla přísná a shovívavá láska. Druhou hodnotou byla pracovitost. Jako malý chlapec se podílel svou prací na chodu domácnosti a podíl na společné práci byl pro Jana velmi důležitý. Třetí hodnotou byl smysl pro Boha. Když byl Jan malý, matka často svým synům, když si hráli, opakovala, že Bůh je vidí. Bůh, kterého je učila poznávat, však nebyl tím, koho by se měli bát. Učila je znát Boha jako dobrého. Jan se naučil znát Boha jako neviditelnou osobu, která je všude přítomna. Nejen v nebi, ale také u nich doma, ve tvářích obyčejných lidí, v hlase svědomí. Důležitá byla v rodině modlitba, která pro Janovu matku představovala rozhovor s Bohem, který dává člověku sílu k životu a konání dobra.³ Podle slov Ludvíka Dřímala matka Markéta svým příkladem a slovem předávala synům velké hodnoty piemontského humanismu tehdejší doby a to smysl

² BOSCO, T. *Don Bosco*, Portál, 3. vydání, Praha 2004. ISBN 80-7178-967-4, s. 25.

³ Tamtéž, s. 26.

pro povinnost a poctivou práci, každodenní odvalu v tvrdém životě, přímou a čestnou, obětavost a sebekázeň, štědrost a dobrotu.⁴

Jako dítě byl Jan velmi odvážný, hbitý, vnímavý. Rád vyprávěl a předváděl zábavná a poučná představení. Když se naučil číst, začala v něm růst touha po vzdělání. Při dlouhých zimních večerech četl rodinám z osady. První třídu začal navštěvovat v devíti letech. Vyučování začínalo v listopadu, končilo v březnu a v ostatních měsících děti pomáhaly na poli. Jan velice miloval svůj kraj a prostředí, kde vyrůstal a které vytvářelo jeho povahu. Jeho přízvuk celou dobu Janova života prozrazoval, odkud přišel a také v něm samotném zůstalo mnohé z povahy zdejších lidí.⁵

V době, kdy začal chodit do školy, měl zvláštní sen. Don Bosko vypravuje: *„Zdálo se mi, že jsem před naším domem, kde se bavilo mnoho chlapců. Někteří se smáli, jiní si hráli, mnoho jich klelo. Když jsem zaslechl rouhání, šel jsem mezi ně a pokoušel je umlčet domluvami i pěstmi. Najednou se přede mnou objevil muž... Jeho tvář jsem nemohl posoudit, protože z ní vyzařoval zvláštní jas. Oslovil mě jménem a řekl mi: „ Tyto své přátele nezískáš bitím, ale vlídností a láskou. Dej se hne do práce a vysvětli jim, jak ošklivý je hřích a jak vzácná je cnota.“... Namítl jsem, že nejsem schopen vysvětlovat jim náboženství, protože sám nic neznám... „Kdo vlastně jste?“... „Co říkáte je nemožné“... „Právě proto to musíš učinit možným a to poslušností a vědomostmi“. „Kdo mě bude učit?“ „Dám Ti učitelku“... V tu chvíli stála vedle vznešená paní... „Dívej se“, řekla. Pak hoši zmizeli a místo nich bylo všude plno zvířat. „Zde je tvoje místo, zde musíš pracovat. Buď pokorný, statečný a silný. To, co uvidíš u zvířat, musíš vykonat pro mé syny.“ Naráz se zvířata proměnila v beránky... Dal jsem se do pláče a prosil paní, aby mi vysvětlila, co to všechno znamená. Položila mi ruku na hlavu. „Přijde doba, kdy všechno pochopíš.“⁶ Podle salesiánského historika Pietra Stelly tento sen ovlivnil veškerý způsob života a myšlení dona Boska. Bylo mu v něm naznačeno pole jeho výchovné činnosti a styl, tzn., že ne bitím, ale láskou získá přátele. Bylo mu naznačeno, že jeho výchova má být křesťanská a bylo řečeno, koho má vychovávat.⁷ Sny hrály v jeho životě důležitou roli. Dřímál uvádí, že Bosko nedokázal své sny ignorovat a že ho sny silně ovlivňovaly. Snil ve výrazných obrazech, které se mu silně vtiskly, a on je poté vyprávěl do podrobností. Jak dále Dřímál uvádí, pátrání o Donu Boskovi ukazuje, že jeho život by byl beze snů*

⁴ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, Univerzita v Olomouci, 1. vydání, Olomouc 2013.

ISBN 978-80-244-3888-7, s. 8.

⁵ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 40.

⁶ BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. ISBN 80-7192-882-8, s. 25.

⁷ Tamtéž, s. 26.

nepochopitelný. Bosko své sny neposuzoval všechny stejným způsobem, mnohým nepřikládal význam, zatímco o funkci jiných byl pevně přesvědčen a čerpal z nich látku pro poučení svých svěřenců. Jednou sám řekl: „ *Zpočátku jsem se kvůli snům mnoho nevzrušoval, ale později jsem pozoroval, že často přinášejí více užitku, než mnohá kázání.*“⁸

V jedenácti letech byl nucen kvůli neshodám s bratrem Antonínem odejít z domova. Roku 1828 odchází do nedaleké vesnice k rodině Aloise Mogila, kde pomáhal s hlídáním dobytka, na poli i v domě. Pokud nebylo mnoho práce, mohl navštěvovat školu dona Cottina. Kněz si Jana velice oblíbil. Třída, ve které se učili, se v neděli stala oratoří, kde si společně hráli, četli biblické příběhy, modlili se. Na statku prožil tři roky. Po letech vzpomínal na práci na vinohradě, jak oral, vzpomínal na louku, kde snil o své budoucnosti, na kamarády. Domů se vrátil ve čtrnácti letech.⁹

Jan se jednoho dne zúčastnil kázání ve vesnici Buttigliera, kde si ho všiml starý kaplan don Caloso. Byl ohromen jeho pamětí, když mu Jan zopakoval celé kázání a nabídl mu, že ho bude učit. Don Caloso se stává nejen jeho učitelem, ale také otcem a dobrodincem. Později se Bosko svěřuje: „*Byl to můj idol, otevřel jsem mu své srdce. U něho jsem začal vychutnávat, co je to duchovní život.*“¹⁰ Toto období však netrvalo dlouho. Roku 1830 don Caloso zemřel. Odkázal Janovi peníze, kterými chtěl zajistit jeho budoucnost a vzdělání. Jan je však nepřijal a odevzdal vše dědicům. Tímto gestem začal naplňovat program, který si jako novokněz formuloval do slov, že celý život bude usilovat o spásu duší: *Da mihi animas, coetera tolle- Dej mi duše, ostatní si nech.*¹¹

Bosko zůstává bez prostředků i bez učitele. Matka, která chce předejít dalším konfliktům s bratrem, rozděluje majetek, bratr Antonín se osamostatnil a Jan začal chodit do školy v Castelnovu. Ve volném čase chodil zpívat a učil se hrát na harmonium, později i na varhany. Časem se ukázalo, že je zbytečné zůstat ve škole. Po domluvě s matkou pracoval v kovárně a snažil se dostat na školu v Chieri. Intenzivně se připravoval a sháněl peníze na studium, podnájem, oblečení a knihy. V touze po vzdělání byl ochoten vydělat peníze různými způsoby. Obcházel známé a žádal je o pomoc. Bylo to pro něho velice nepříjemné, doprošování neměl rád. Přesto se však stane, podle slov Teresia Bosca, největším žebrákem devatenáctého století. Celý život bude prosit o pomoc.¹²

⁸ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 11.

⁹ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 50.

¹⁰ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, Portál, 1. vydání, Praha 1999. ISBN 80-7178-196-7, s. 12.

¹¹ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 53.

¹² Tamtéž, s. 63.

V roce 1831 nastupuje do školy a žije v podnájmu u paní Mattové. Aby mohl zaplatit podnájem, přivydělával si v dílně stolaře, staral se o dům a doučoval syna své bytné. Během několika měsíců byl vyhodnocen jako nejlepší žák a byl mu umožněn postup. Získal si také spolužáky, pomáhá jim s úkoly a po čase vytvářejí jakousi partu, které dali název *Veselá společnost* a vytvořili tři pravidla:

1. Žádná činnost, žádný rozhovor, za který by se musel křesťan stydět.
2. Plnit vlastní a náboženské povinnosti.
3. Být veselí.¹³

Bosko si přál, aby veselost provázela jejich život.

Na podzim roku 1832 byl ve třetím ročníku (gramatický). Roku 1833-1834 absolvoval ročník humanitní a další rok rétorický. Ve svých studiích byl stále úspěšný. Poznává jednoho ze svých nejlepších přátel Aloise Comolla. Ve svých pamětech ho označuje za toho, který ho naučil křesťansky žít. Objevil v něm velké duchovní kvality.¹⁴ V březnu roku 1834 posílá Bosko františkánům žádost o přijetí do řádu a po pohovoru v klášteře Panny Marie Andělské v Turíně je přijat. V této době se však seznamuje s knězem donem Cafassem, který ho odrazuje od vstupu do řádu a navrhuje Boskovi dokončení ročníku rétoriky a vstup do semináře. V Cafassovi nachází člověka, který dokázal usměřňovat jeho život, stal se mu přítelem, moudrým rádcem a dobrodincem.¹⁵ V roce 1835 je Boskovi dvacet let, stal se z něho milý, inteligentní muž, který se chystal na kněžskou dráhu. V den svatého Michala 29. září přebírá během krátkého obřadu v kostele v Castelnovu od faráře kleriku.

V semináři studenti trávili běžně sedm let. Studium ke kněžství bylo rozděleno na dva roky filosofie a pět let teologie. Seminář byl internátní, vnitřní řád se podobal klášternímu.¹⁶ Výukou ani představenými nebyl Bosko příliš nadšen. Vadil mu odstup od studentů, kteří se svých učitelů spíše obávali a neměli je rádi. To vše v něm podporovalo touhu stát se co nejdříve knězem, aby mohl pomáhat dětem v tom, co potřebují. Roku 1840 se jeho studium blížilo ke konci, arcibiskup mu prominul pátý rok teologie, který mohl nahradit stanoveným studiem o prázdninách. Je jmenován prefektem, dostává nejvyšší funkci, o jakou se může seminarista ucházet. V červnu 1841 přijal Bosko

¹³ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 71.

¹⁴ Tamtéž, s. 76.

¹⁵ Tamtéž, s. 84.

¹⁶ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 15.

kněžské svěcení v kapli turínského arcibiskupství. O čtyři dny později přišli na jeho první slavnostní mši obyvatelé Castelnova. Od tohoto okamžiku se mu bude říkat don Bosko.¹⁷

2.2 Don Bosko kněz

Donu Boskovi bylo nabídnuto několik míst. Mohl dělat vychovatele v bohaté rodině, kaplana v Murialdu nebo vikáře ve farnosti Castelnovo. Na radu dona Cafassa se rozhodl pro zcela jinou možnost a zapsal se do turínského Církevního konviktu pro kněze, kde byl Cafasso profesorem mravouky. V konviktu byli kněží zasvěcováni do svých povinností duchovních rádců, kazatelů a zpovědníků. Předpokládalo se, že kněží se také budou vzdělávat během výkonu své služby. Bosko později píše, že konvikt je učil „*jak se stát knězem*“.¹⁸ Ústav byl vedle kostela Františka z Assisi a kdysi to byl klášter. Příprava trvala dva roky. Bosko zde výjimečně prožil roky tři. Kněží denně absolvovali dvě přednášky, během dne pomáhali v nemocnicích, ve věznicích, v charitativních podnicích, procházeli chudinské domy, kázali v kostelích, vyučovali mládež náboženství, sloužili starým a nemocným.¹⁹ Za svého duchovního vůdce si Bosko vybírá dona Cafassa. Říká, že pokud ve svém životě udělal něco dobrého, vděčí za to právě Cafassovi.²⁰

Nedlouho po svém vstupu do konviktu, při přípravě na mši, se setkává s chlapcem, zednickým učedníkem a sirotkem. Chlapec neuměl číst ani psát a nikdy nechodil na náboženství. Bosko ho tehdy naučil několik základních věcí a společně se s ním pomodlil. Později tvrdil, že se jeho působení zrodilo právě v tento den, díky rozhovoru s negramotným zednickým učněm.²¹ Brzy za Boskem přicházelo více chlapců, většinou učni a stavební dělníci, kteří přicházeli do hlavního města za výdělkem. Skupina se rozrůstala a Bosko tento typ setkávání nazýval oratoř. Vedle těchto setkání se také staral o mladé delikventy ve vězení. To, co ve věznici viděl, ho poznamenalo na celý život. „*Pohled na tyto deseti až osmnáctileté mladé lidi, zdravé a silné, čilé, ale rozežírané různým hmyzem, byl pro mě hrůznou podívanou.*“²² Jak již bylo řečeno, stáž v konviktu trvala dva roky a Bosko si ji o rok prodloužil. Po boku dona Cafassa vykonával v podstatě funkci asistenta. V létě roku 1844 jeho pobyt v konviktu skončil. Bylo mu nabídnuto místo

¹⁷ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 18.

¹⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁹ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 108.

²⁰ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 19.

²¹ Tamtéž, s. 20.

²² Tamtéž, s. 21.

v útulku pro pomoc ohroženým ženám - *Útulek a penzionát pro dívky s ohroženou mravní výchovou*. Nacházel se na okraji Turína a dokončoval se zde také útulek pro tělesně postižené dívky od tří do třinácti let, zasvěcený svaté Filoméně. Bosko práci přijímá, stěhuje se k donu Borelovi a spolupracuje s ním.²³

2.3 Vznik oratoře

Bosko často myslel na chlapce, které ve městě potkával, a bylo mu stále jasnější, že se chce věnovat právě jejich výchově. Brzy za ním přicházejí i jeho chlapci. Po dohodě s Borelem jsou jim vyčleněny dvě místnosti, jedna shromažďovací, druhá pro konání bohoslužeb. Ta byla zasvěcena Františkovi Saleskému a sloužila jako kaple.²⁴ Zpočátku vše probíhalo bez větších problémů, později však přicházejí stížnosti od místních obyvatel, které je donutily stěhovat se několikrát během dvou let. Bosko pronajímá louku, aby se mohli scházet alespoň venku. Píše také knihy, zaměřuje se na vzdělávání mládeže, zejména náboženské. Připravil dějiny církve a příručku zbožnosti pro mladé. Pro chlapce z oratoře vytvořil nástin večerních kurzů.²⁵

V této době dostává tip na nevelký pozemek s kůlnou ve čtvrti Valdoko (ta existuje dodnes, je přilepena u areálu budov vedle baziliky Panny Marie pomocnice a je opatřena nápisem Kaple Pinardiho, v kapli ji proměnili salesiáni v roce 1929).²⁶ Pozemek pronajímá a pouští se do úprav a předělávek. V dubnu roku 1846 je vše připraveno, všichni se sešli k obřadu vysvěcení kaple a poté Bosko sloužil mši svatou. Ve svých pamětech popsal program valdocké oratoře. Kostel se otevíral časně ráno, do začátku mše se zpovídalo, mše bývala v osm hodin, po ní byl výklad evangelia nebo vyprávění z písma svatého, pak byla až do oběda škola. Po obědě a pauze začínala rekreace: kuželky, gymnastika, od půl třetí lekce z katechismu, růženec, krátká promluva, zpívané litanie a požehnání. Dál byl volný program. Ten využíval Bosko k individuálním pohovorům s chlapci.²⁷

Život oratoře (viz. příloha č. 4) se začal uspořádat. V roce 1847 se začal budovat útulek pro učně, zřízený při oratoři. Bosko vykonával všechny možné práce, byl zároveň kuchařem, krejčím, truhlářem. Se vším mu pomáhala matka, která za ním do Valdoka přišla. V týdnu se Bosko vydával na obchůzky po stavbách a dílnách, navštěvoval své

²³ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 23.

²⁴ Tamtéž, s. 24.

²⁵ Tamtéž, s. 25.

²⁶ BOSCO, T. *Don Bosco*, s. 149.

²⁷ Tamtéž, s. 151.

svěřence, promlouval s jejich zaměstnavateli. Také dále psal a publikoval. Vydal *Biblické dějiny pro školy*.²⁸ Rok 1848 byl velice neklidný, vypukla válka Piemontu proti Rakousku a vyvolala otřes v celé Itálii. Politický vývoj postihoval také duchovenstvo, církve začala ztrácet svá privilegia. Tento převrat postihl i dona Boska. Pod vlivem nekatolických myšlenek odešlo z oratoře mnoho chlapců. Někteří se později opět vrátili. Bosko se zařekl, že nikdy nevstoupí do žádného politického hnutí. Protikřesťanská propaganda ho však přivedla k tomu, že roku 1850 vydal svoji *Výstrahu katolíkům*. Byla to tenká brožura oslavující jedinou církev a to římskokatolickou, vedenou papežem. Později začal publikovat periodikum s názvem *Katolické čtení*.²⁹

Důležitou iniciativou bylo otevření večerní školy, kde bylo chlapcům umožněno základní vzdělání. Roku 1853 přistavěl na Valdoku novou budovu pro zřízení dílen. Vybudoval obuvnickou, krejčovskou, stolařskou a zámečnickou dílnu a roku 1856 vznikla také tiskárna. Pro své dílny objevil nový druh pomocníků tzv. salesiánské laiky, kteří se specializovali pro řemeslnické školy. V roce 1888 existovalo již čtrnáct řemeslnických škol v Itálii, Francii, Španělsku a Argentině. Zkušenosti, které během let získal, shrnul do *Pravidel pro řemeslnické školy*. Jsou zde obsaženy jeho úmysly, kde dává najevo, že v jeho školách se usiluje o to, aby svěřenci byli dobrými křesťany, měli kvalifikaci a přiměřené vzdělání, vědomí lidské důstojnosti a svých práv.³⁰ Plnění úkolů přesahuje Boskovy síly, daří se mu sehnat několik pomocníků například Viktora Alasonattiho, který převzal funkci ekonoma a Bosko se mohl soustředit hlavně na mládež. Také jeho mladý svěřenec Michal Rua složil soukromý slib poslušnosti, chudoby a čistoty a stal se jednou z důležitých osobností v budování salesiánského díla.

2.4 Kongregace

Roku 1858 podniká Bosko cestu do Říma, aby zde požádal papeže Pia IX. o radu. Přemýšlel o založení řeholní kongregace. Představuje papeži své dílo. Papež ho žádá o sepsání jeho zážitků (tento požadavek ještě několikrát opakuje, až Bosko v letech 1873-75 paměti sepsal). 18. prosince 1859 úředně vzniká salesiánská kongregace-Společnost svatého Františka Saleského, dnes Salesiáni Dona Boska. Spolu s Boskem má 18 členů.

²⁸ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 28.

²⁹ Tamtéž, s. 31.

³⁰ BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 112.

Kongregace však není ještě církevně schválena. Schválení považuje Bosko v podstatě za formalitu. V Římě se však proti němu ozývají kritické hlasy a někteří představitelé církve, zejména nový turínský arcibiskup Gastaldi, s jeho dílem nesouhlasí.³¹

Roku 1862 skládají Boskovi žáci první sliby. S jejich pomocí se rozšiřuje společné dílo. V letech 1860-1867 se pozemkové vlastnictví ve Valdoku ztrojnásobilo, zvýšil se počet žáků, rozšířila se řemeslnická sekce, přibýly dílny typografie, kovolijectví a kovárna. Učňové a žáci nemuseli chodit do školy do města a domov jim nahrazoval internát. Prostředky k udržení svého díla získával Bosko různými způsoby. Vyhlašoval loterie, s jejichž pomocí si budoval síť obdivovatelů a přátel. Boskovi trvalo velmi dlouho, než byla jeho kongregace plně uznána římskými úřady. Dekret, schvalující Společnost Františka Saleského, byl vydán 1. března 1869 a teprve 3. dubna 1874 byly definitivně schváleny stanovy společnosti.³² Souhlas Říma se vztahoval na text odlišný od původního. Až do roku 1874 měl Bosko ve stanovách kapitolu o externích členech, kteří nemuseli skládat řeholní slib a mohli bydlet se svými rodinami. Bosko byl nucen přistoupit k určitým ústupkům a místo toho vyslovil závazek, že tito lidé budou pracovat ve prospěch mládeže v duchu společnosti pod jeho vedením. Své původní myšlenky se však nevzdal a připravil regule pro duchovní laiky (1874) - *Spolupracovníci salesiánů čili praktický prostředek, jak přispět k dobrým mravům a jak sloužit občanské společnosti*.³³

Přes své počáteční odmítání založit instituci také pro dívky, vzniká v roce 1872 kongregace Dcery Panny Marie Pomocnice. Salesiáni také brzy začali s misionářskou činností. První misionáře Bosko vybral, připravil a vyslal v roce 1875 na jih Argentiny do oblasti divošských kmenů. Misie se rozrůstaly, salesiáni působili také kolem řeky Rio Negro v Brazílii, u indiánských kmenů v Paraguay, v Amazonii. Od roku 1911 působili i na africkém kontinentu v Kongu.

Bosko také založil vlastní tiskárnu, která se postupně rozrůstala i po jeho smrti. Salesiáni stále vlastní mnoho nakladatelství. U nás například vydavatelství Portál. Svoji výchovnou metodu nazval preventivní systém. Touto problematikou se budeme zabývat v samostatné kapitole.

³¹ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosko*, s. 33.

³² Tamtéž, s. 46.

³³ Tamtéž, s. 63.

2.5 Svatořečení

Don Bosko byl populární již za svého života a to nejen v Itálii. Jeho smrt 31. ledna 1888 vzbudila v Turíně velký rozruch. Na jeho pohřeb přišlo 40 000 lidí a brzy po jeho smrti se začaly ozývat hlasy po jeho svatořečení.³⁴ Je zachováno mnoho svědectví o zázračných činech, které měl Bosko vykonat. Některé popisuje on sám, například rozmnožení hostií, čtení ve svědomí druhých, mnohé z nich popisují členové ústavu nebo životopisci. Údajně byl také spatřen na místě, na kterém se v danou dobu nenacházel, jde o tzv. bilokaci. Několikrát prý také předpověděl nečekanou smrt některého chlapce a jsou mu připisovány i další jasnovidecké schopnosti. Na jeho modlitbu se prý mnoho lidí náhle a nečekaně vyléčilo, což také zapříčinilo štědré dary pro kongregaci. Začalo se s vyšetřováním, proti však byli někteří představitelé církve. Proces však dopadl kladně a roku 1929 byl Bosko papežem Piem XI. beatifikován a v roce 1934 kanonizován. Podle slov Teresia Bosca není svatořečení pouze pocta věřícímu křesťanovi, ale je také zároveň jeho druhým životem v dějinách církve a světa. Svatým se staví a zasvěcují kostely, kaple, oltáře a věřící se na ně obrací ve svých záležitostech a prosí je o přímluvu. V donu Boskovi, jak dále uvádí, nám dal Pán nejen přímluvce, ale i otce a učitele. Žije jako model křesťanského života, předal nám styl svého křesťanského bytí.³⁵

Po smrti dona Boska měla jeho kongregace 774 profesů a 276 noviců rozdělených do 57 středisek v Evropě (Itálie, Francie, Španělsko, Anglie) a v Jižní Americe (Argentina, Chile, Uruguay, Brazílie, Ekvádor). Dcer Panny Marie Pomocnice bylo 313 v padesáti střediscích (Itálie, Španělsko, Argentina).³⁶

V roce 1934 vychází v Čechách Boskův životopis, který přeložil podle knih A. Auffraye *Le Bienheureux Don Bosco* a kardinála Salottiho *Il Beato Giovanni Bosco* P. Alberti. V úplném závěru jeho knihy je výčet salesiánského díla, kde můžeme vidět jeho nárůst čtyřicet šest let po smrti dona Boska.

V Evropě v této době existovalo: 178 výchovných ústavů v Itálii, 13 v Rakousku, 26 ve Francii, 16 v Německu, 12 v Anglii, 9 v Jugoslávii, 1 v Holandsku, 32 v Polsku, 5 v Portugalsku, 51 ve Španělsku, 1 ve Švédsku, 4 ve Švýcarsku, 11 v Maďarsku, 12 v Belgii, 1 na Litvě a v evropském Turecku. Celkem 379.

³⁴ BOSCO, T. *Don Bosco*, Portál, Praha 1993. ISBN 80-85282-60-7, s. 407.

³⁵ Tamtéž, s. 407.

³⁶ SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 94.

V Americe: 76 ústavů v Argentině, 2 v Bolívii, 54 v Brazílii, 17 v Chile, 14 v Kolumbii, 4 na Kubě, 5 na El Salvadoru, 16 v Ekvádoru, 2 v Nikaragui, 3 v Paraguay, 10 v Peru, 21 ve Spojených státech severoamerických, 14 v Uruguay, 7 ve Venezuele a 1 v Kanadě a Kostarice. Celkem 248.

V Asii: 15 ústavů v Číně, 9 v Japonsku, 36 v Indii, 6 v Palestině, 8 v Siamu, 1 v asijském Turecku. Celkem 75.

V Africe: 9 ústavů v Belgickém Kongu, 4 v Alžírsku, 5 v Egyptě, 1 v Maroku, 2 v Jižní Africe, 6 v Tunisu. Celkem 27.

V Austrálii 1. Celkem na celém světě 730.

Ústavů salesiánských sester Dcer Panny Marie Pomocnice bylo v Evropě 478, v Americe 214, v Asii 21, v Africe 12. Celkem 725.

Kostelů měli salesiáni 734, škol lidových, středních, průmyslových, rolnických, seminářů a jiných podobných řídili salesiáni při svých ústavech přes 5000. Salesiánským misionářům bylo v této době svěřeno 17 misijních území, misionářů bylo 1200.³⁷

3. SALESIÁNSKÉ DÍLO V ČECHÁCH

3.1 Začátky činnosti

Počátky salesiánského díla v tehdejším Československu jsou neodmyslitelně spojeny se jménem Ignáce Stuchlého (viz. příloha č. 5). Do naší vlasti přichází již v 58 letech a v této době má za sebou mnoho zkušeností ze svého působení v Itálii a Slovinsku.³⁸ První salesiány pro budoucí působení v Čechách vychovával I. Stuchlý v Itálii, na žádost svých představených v Turíně. Od nich dostává informace, že v Československu roste zájem o salesiánské dílo a že je očekáván příjezd chlapců, kteří by se rádi stali salesiány.³⁹ Dozvídá se také, že již od roku 1921 jsou v severoitalském městě Perosa Argentina (viz. příloha č. 11) také Slováci, kteří se stěhují zpět na Slovensko do Šaštína. Místo nich přijelo 25. ledna 1925 kolem třiceti chlapců z Čech a Moravy, které dostává na starost I. Stuchlý.⁴⁰ Začátky byly těžké. Stuchlý brzy

³⁷ P. ALBERTI, *Světec Don Bosko*, 4. vydání, Nákladem salesiánského chlapeckého domova v Pardubicích Na skřivánku, Tiskem grafického ústavu J. Otto a J. Růžička v Pardubicích. 1946. s. 372.

³⁸ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, Salesiánská provincie Praha, 2. vydání, Praha 2004. s. 6.

³⁹ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, Portál, 1: vydání, Praha 2007. ISBN 978-807367-335-2, s. 16.

⁴⁰ Tamtéž, s. 16.

zjišťuje, že ne všichni přijeli proto, aby se stali kněžími, ale spíše proto, aby zde zažili dobrodružství. Mezitím přijeli další chlapci a někteří se vrátili zpět domů. V Perose zůstal Stuchlý tři roky. Největším problémem byl nedostatek peněz. Jak konstatuje J. Kopecký, české dílo se topilo v dluzích a bylo zapotřebí začít s dílem přímo ve vlasti.⁴¹ Z Československa přicházely různé nabídky, zájem o dílo stoupal. Představení pověřili Stuchlého, aby prověřil nabízená místa. Do té doby byl odkázán jen na informace z korespondence.⁴²

Jak dále J. Kopecký píše, rok 1927 začal tušením, že kolébkou salesiánského díla bude Fryšták (viz. příloha č. 9). O to se především zasloužil profesor náboženství mons. Augustin Štancl (viz. příloha č. 10), který celá léta usiloval o příchod salesiánů do naší vlasti a čeští salesiáni ho považují za spoluzakladatele svého díla.⁴³ Salesiáni přišli na svátek sv. Václava 28. září 1927. Přijelo sedmnáct chlapců a tři salesiáni, brzy poté přijeli další z různých míst republiky. Ve školním roce 1927/1928 bylo ve Fryštáku padesát studentů (12 z Čech, 36 z Moravy, 1 ze Slovenska, 1 z pruského Slezska-Ignácův synovec).⁴⁴ Prvním salesiánským ústavem se tak stala internátní škola. Jak konstatuje M. Kaplánek „byla to etapa vytváření struktury, proto bylo prioritou zajištění personálu, tedy salesiánů, kteří budou dále pomáhat mladým lidem jako učitelé, vychovatelé, kněží atd.“⁴⁵

Otevřením domu ve Fryštáku se salesiáni stali známějšími v církevním prostředí. Stuchlý vedl ústav po vzoru dona Boska, podílel se na veškerém životě v komunitě. Ústav se stává pro všechny studenty domovem. Zkoušky vykonávali studenti na státní škole v Kroměříži.⁴⁶ V roce 1928 poslala arcibiskupská konzistoř v Olomouci žádost na moravský zemský úřad o schválení kongregace na našem území. Žádost zůstává dlouho bez odezvy, stát odmítal dát svolení k působení salesiánů v republice. V roce 1930 je ve Fryštáku již pět tříd. Bylo rozhodnuto, že Češi a Slováci budou mít společný noviciát. Provoz noviciátu hradili Slováci, bylo tedy nutné, aby ponoviciátní studium bylo zajištěno na Moravě nebo v Čechách. Nabídek na vhodné prostory dostali několik, všude bylo ale také potřeba začít jednat a zřizovat. Otec Stuchlý však v těchto případech nemohl

⁴¹ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 18.

⁴² Tamtéž, s. 18.

⁴³ Tamtéž, s. 19.

⁴⁴ Tamtéž, s. 24.

⁴⁵ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, Portál, 1. vydání, Praha 2012. ISBN 978-80-262-0126-7, s. 61.

⁴⁶ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 24.

o ničem rozhodovat. České dílo nebylo samostatnou salesiánskou provincií a o otevření domu mohli rozhodovat pouze přestavení v Turíně.⁴⁷

Roku 1934 rozhodla valná hromada Spolku pro postavení kostela v Ostravě o předání svého jmění salesiánům. Ti se zavázali postavením kostela a ústavu v průmyslové části města. Za salesiány tento závazek přebíral P. Štěpán Trochta. Ve stejném roce probíhá slavnost svěcení základního kamene salesiánského ústavu, tento rok je zároveň rokem příchodu salesiánů do Ostravy.⁴⁸

Ve stejném roce nabídl pražský arcibiskup Karel Kašpar salesiánům stavební místo v Praze-Kobylisích. Podmínkou byla stavba kostela a chlapeckého domova. Úkolem byl pověřen Š. Trochta. I. Stuchlý je jmenován ředitelem v Ostravě a ředitelem ve Fryštáku salesián Josef Lepařík.⁴⁹

Koncem listopadu přijíždí do Československa člen hlavní rady don Antonio Candela. Rok 1935 se stává mezníkem pro dějiny salesiánského díla na našem území. Na Slovensku fungují salesiánské domy v Šaštíně, v Beňadiku a Bratislavě, v českých zemích ve Fryštáku, v Ostravě, v Podmoklích u Děčína sloužila salesiánská fara pro německou mládež, budovalo se také v Praze. V Turíně představení rozhodli o zřízení samostatné československé provincie, provinciálem se stal I. Stuchlý. Dekret o zřízení provincie a jmenování Stuchlého provinciálem nese datum 15. září 1935. V Ostravě byl místo Stuchlého jmenován ředitelem J. Lepařík.⁵⁰

J. Kopecký o Stuchlém píše „...nebyl intelektuál, byl praktik, protože tak jej utvářel život. Převažovala u něj řeč srdce. Vždycky byl víc otcem než představeným. Především byl mužem hluboké víry, naděje a lásky. Byl přirozeně radostný a pokorný, což ho činilo milým a vítaným společníkem. S novým úřadem si nedělal příliš těžkou hlavu. Žil prostě jako dosud a sloužil dílu jako dosud“.⁵¹

Další dobrou zprávou bylo oznámení ministra školství a národní osvěty v rozhlase ze dne 24. ledna 1936 o schválení salesiánské kongregace vládou. V červnu 1937 dostali salesiáni do své péče kostel svatého Kříže v centru Prahy Na Příkopě a tím získali opěrný bod pro působení mezi Pražany v centru města.⁵²

⁴⁷ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 27.

⁴⁸ Tamtéž, s. 28.

⁴⁹ Tamtéž, s. 29.

⁵⁰ Tamtéž, s. 31.

⁵¹ Tamtéž, s. 31.

⁵² Tamtéž, s. 36.

3.2 Válečné období

Období druhé světové války je ve znamení řady změn. V roce 1940 je zřízena samostatná provincie na Slovensku. I. Stuchlý se stal provinciálem v Čechách a na Moravě. Nechal rozšířit dílo v Brně, v Pardubicích zahajuje výstavbu nového ústavu. Prostředky na budování se sháněly obtížně, nacisté zastavili vydávání *Salesiánského věstníku*, tím ztratili salesiáni kontakt s některými přáteli a dobrodinci.⁵³

V únoru 1940 byl zrušen nacisty ústav v Ostravě a uvolněn pro vybudování nemocnice. V době po spáchání atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha byl zatčen Š. Trochta. Na podzim nastoupily do Německa na nucené práce celé ročníky mladých mužů, což způsobilo problém i církvi, protože to, co se v této době dělo, postihlo také novice, postnovice, asistenty a bohoslovce.⁵⁴

Ve Fryštáku musel být ústav vyklizen. Několik bohoslovců za pomoci fryštáckého faráře odešlo na faru, aspiranti se nastěhovali do Dvorku u Přibyslavi a ostatní se museli vrátit domů. Salesiánům byl také nabídnut pozemek v Hodoňovicích, kde si postavili dřevěný barák. V květnu 1945 se vrátili spolubratři z nucených prací. Štěpán Trochta se vrátil z koncentračního tábora v Dachau. Všichni salesiáni válku přežili.⁵⁵ Zabrané domy byly postupně vráceny. Trochta se opět ujal vedení ústavu v Kobylisích. Po válce začínají salesiáni pozvolna a skromně znovu pracovat. Jak píše Kopecký „*celá republika si léčila rány, které za války utrpěla.*“⁵⁶

Salesiáni pokračují ve své práci a v roce 1947 je otevřeno jedenáct středisek mládeže. Pět v Čechách (Praha, Pardubice, Mníšek pod Brdy, Osek, Vnoř), šest na Moravě (Fryšták, Ostrava, Brno, Ořechov, Hodoňovice, Přestavky).⁵⁷ V září 1947 se v Turíně konala všeobecná kapitula salesiánů. Tam hlavní představený sděluje Trochtovi přání papeže Pia XII., aby přijal posláni biskupa pro litoměřickou diecézi. Diecéze potřebovala schopného biskupa a Trochta splňoval požadovaná kritéria. Na biskupa byl vysvěcen 16. listopadu 1947 v katedrále svatého Víta.⁵⁸

⁵³ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 45.

⁵⁴ Tamtéž, s. 46.

⁵⁵ Tamtéž, s. 47.

⁵⁶ Tamtéž, s. 48.

⁵⁷ Tamtéž, s. 49.

⁵⁸ Tamtéž, s. 51.

3.3 Období 1948 - 1989

V roce 1948 měla provincie na dvě stě kněží, bohoslovců, postnoviců a noviců. V únoru dochází v Československu ke komunistickému převratu. Novým provinciálem je jmenován magistr noviců v Hodoňovicích Antonín Dvořák.⁵⁹ Po nástupu komunistického režimu jsou nejprve postiženy církevní školy. Tím ztratilo svou legální základnu nižší salesiánské gymnázium ve Fryštáku. Daleko tvrdším zásahem, jak Kopecký uvádí, byla noc z 13. na 14. dubna 1950, kdy policie obklíčila všechny řeholní domy hlavních mužských řádů a kongregací a řeholníci byli odvezeni do internačních táborů. Také byla uvězněna řada vedoucích osobností.⁶⁰ I. Stuchlý byl převezen do domova důchodců v Lukově. Jeho zdraví se postupně zhoršovalo. Umírá 17. ledna 1953 ve věku 83 let. Pohřeb se konal 22. ledna ve Fryštáku. Rozloučit se s ním ovšem nemohl nikdo, koho vychoval a vedl. Většina z jeho svěřenců byla vězněna nebo zavřena v táborech nucených prací. Podle J. Kopeckého patřil Ignác Stuchlý do generace prvních salesiánů, které formoval don Bosko mezi ty, kteří obdivuhodně naplnili své životy a rozšířili své dílo ve prospěch mládeže celého světa.⁶¹

V tomto období až do roku 1989 bylo odsouzeno a uvězněno 47 salesiánů a podle vynesných rozsudků byli odsouzeni celkem na 244 let. Ve vězení strávili celkem 170 let.⁶² Salesiáni, kteří byli v době totality propuštěni z vězení, se nemohli věnovat svému povolání a mnozí nemohli vykonávat veřejně duchovenskou službu. Jejich činnost se ani za těchto podmínek nezastavila, vše se odehrávalo v soukromí bytů a činnost salesiánů probíhala také v přírodě. Důležitá byla příprava nových členů, studium filozofie a teologie, ale také příprava prázdninových akcí pro děti a mládež. Někteří salesiáni přijímali tajně kněžská a jáhenská svěcení v zahraničí (NDR, Polsko), jiní také působili ve farnostech jako diecézní kněží a byli odkázáni na milost či nemilost státních tajemníků, kteří vykonávali církevní dozor.⁶³

⁵⁹ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 51.

⁶⁰ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 6.

⁶¹ KOPECKÝ, J. *Tvé misie budou na severu*, s. 54.

⁶² KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 7.

⁶³ Tamtéž, s. 7.

3.4 Období po roce 1989

Změna politického režimu přinesla nové možnosti. Někteří salesiáni pokračovali ve své dosavadní činnosti, ostatní se zaměřili na práci s dětmi a mládeží v rámci volného času. Podle M. Kaplánek je důležité si uvědomit, že salesiáni, kteří po roce 1989 obnovovali svoji činnost, neznali v podstatě vývoj salesiánského díla ve světě ani jeho současné směřování.⁶⁴ Zkušenosti z doby totality byly rozdílné, proto se formovaly různé představy o salesiánské pastoraci mládeže. Nejrozšířenější představa, jak Kaplánek uvádí, byla ta, že „*v nových podmínkách budou salesiáni dělat totéž co dosud, ale svobodně a lépe*“.⁶⁵ Kaplánek ji označuje jako představu *kontinuální* a uvádí, že se nejdéle udržela ve farní pastoraci a v práci se salesiánskými spolupracovníky. Další byla představa *restaurační*, projevující se u starších salesiánů, kteří ještě zažili život v salesiánských ústavech před rokem 1950. Podle této představy se mělo navázat na činnosti, které se tehdy musely ukončit. Třetí představu lze, podle Kaplánek, nazvat *reformační* a jejím základem je snaha o vytvoření nové formy práce, které by salesiánům umožnily práci s mládeží v činnostech, které jim byly blízké. Další dvě představy označuje Kaplánek jako představu *integrační* a představu *revoluční*. Integrační představou bylo úsilí integrovat české salesiánské dílo do celosvětové struktury salesiánské kongregace a převzít osvědčené pastorační modely. Představa revoluční je představou dělat věci zcela jinak než tomu bylo doposud.⁶⁶

Jak Kaplánek dále uvádí, v praxi se prosadila kombinace kontinuální a reformační představy, což znamenalo, že část salesiánů pokračovala v své činnosti stejným způsobem a část se snažila o nalezení nových forem pro tu oblast pastorační, ve které lze podle nich naplnit salesiánské poslání. Byly to oblasti: *práce s dětmi, vzdělávání mládeže, sdělovací prostředky*.⁶⁷

Počátkem 90. let se mladí salesiáni pustili do práce s dětmi. Ideovým základem byla oratoř dona Boska, a protože v povědomí starších salesiánů byla představa oratoře taková, jak ji zažili před rokem 1950 a také, jak i světové salesiánské hnutí praktikuje formu oratoře, byly tak v roce 1990 zřízeny oratoře např. v Plzni, Praze, Ostravě aj.

⁶⁴ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 63.

⁶⁵ Tamtéž, s. 63.

⁶⁶ Tamtéž, s. 64.

⁶⁷ Tamtéž, s. 64.

Původním záměrem oratoří bylo spojení zábavy a katecheze, za oratoř se v podstatě považovalo trávení času s dětmi venku nebo v tělocvičně a setkávání byla spojována s modlitbou, vyprávěním poučného příběhu, nebo také s bohoslužbou. Dle Kaplánkova konstatování však nebyl zájem o „katechetické vsuvky“. Příčin vidí několik, např. nezajímavá podání, rostoucí počet dětí bez náboženského vyznání atd. To byl také důsledek toho, že se v rámci oratoře upouští od přímých hovorů o náboženství.⁶⁸

Mění se také profil návštěvníků oratoří. Podle Kaplánka jsou činnosti v oratoři, která má charakter otevřené (nizkoprahové) práce s mládeží, více navštěvovány špatně socializovanými dětmi a v oratořích tak převládá počet dětí s problémy, což vedlo k nutnosti chápat činnost oratoře více jako sociální prevenci.⁶⁹

Další oblastí, které se ujali zejména salesiáni, kteří se pohybovali mezi vysokoškoláky, bylo vzdělávání. Hlavní činností v této oblasti bylo založení *Vyšší odborné sociálně pedagogické a teologické školy JABOK* a také vstup do vývoje *Teologické fakulty Jihočeské univerzity* a s tím spojené vytváření podmínek pro odbornou přípravu salesiánů a dalších pracovníků salesiánských zařízení.⁷⁰

Do oblasti sdělovacích prostředků zasáhla zejména iniciativa salesiánských představených. Již před rokem 1989 existovalo Salesiánské videocentrum a samizdatový časopis *Čtení do krosny*. Zřídila se tiskárna Adalbert, založilo se již jednou zmiňované nakladatelství Portál. Tiskárnu se udržet nepodařilo, avšak nakladatelství Portál se stalo podnikem, který se orientuje zejména na vydávání odborných i populárních knih a časopisů z oblasti pedagogiky a psychologie.⁷¹ Další iniciativou je vydávání Salesiánského magazínu. Jedná se o časopis vydávaný jednou za dva měsíce, vydavatelem je Salesiánská provincie Praha a tento časopis je zasílán bezplatně každému, kdo se zajímá o činnost salesiánů. Časopis propaguje myšlenky a dílo salesiánské kongregace.

Podle Kaplánka nejsou, na rozdíl od salesiánů ve světě, doménou českých salesiánů školy ani internáty. V západní Evropě po 2. světové válce salesiáni zřizovali velké školy a internáty pro vzdělávání mládeže ze sociálně slabších vrstev. U nás převzal tuto úlohu stát. Dle Kaplánka ani po roce 1989 nebyly takové podmínky, aby se mohly salesiánské školy a internáty rozvíjet. Přestože existovala dlouho učňovská škola

⁶⁸ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 64.

⁶⁹ Tamtéž, s. 65.

⁷⁰ Tamtéž, s. 65.

⁷¹ Tamtéž, s. 65.

s internátem ve Vřesovicích (na Hané), nebylo dostatek prostředků ani personálu pro zajištění tohoto projektu.⁷²

V roce 1990 se profilují dvě oblasti: *farní pastorece a volný čas* a v roce 1995 je tento vývoj potvrzen *Výchovně pastoračním projektem Salesiánské provincie Praha*. V něm byl model *středisko-farnost* oficiálně označen za tzv. „dílo základního typu“. Znamenalo to v podstatě tedy to, že se salesiánské komunity pokusí vybudovat středisko mládeže a zapojí se také do farní pastorece.⁷³ Jak Kaplánek uvádí dále, vstoupily o vývoje také dvě skutečnosti:

1. možnost zaregistrovat salesiánská střediska jako domy dětí a mládeže a dosáhnout financování provozu z prostředků Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR;
2. ukázalo se, že nabídku volnočasových aktivit u salesiánů využívají z větší části děti ohrožené sociální exkluzí a že projekty zaměřené na tuto cílovou skupinu mají šanci získat podporu prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, nebo sociálních komisí magistrátů a krajských úřadů.⁷⁴

Z těchto důvodů dochází ke změnám v rozvoji salesiánského díla, které se týkají změn struktury personálu středisek. Díky státním dotacím bylo možné platit zaměstnance a stoupal tak počet zaměstnanců – nesalesiánů. Také se zdokonalila administrativa a hospodaření a to z důvodu, že střediska musela vyhovovat různým požadavkům, vyhláškám a směrnícím platící pro podobná zařízení. Ředitelé středisek se museli učit plnit tyto požadavky a sladit je se svými představami o salesiánském poslání.⁷⁵ Také se rozšířila činnost zájmových kroužků a bylo nutné najít místo pro oratoř v systému domu dětí a mládeže. Jak Kaplánek konstatuje, domy dětí a mládeže v ČR provozují mimo kroužky i některé spontánní činnosti, ale je to spíše doplňková činnost a nesleduje dlouhodobé výchovné cíle, zatímco oratoř je výchovným prostředím, kde vychovatel nedirektivním způsobem působí na své svěřence a snaží se, aby mezi nimi docházelo k navázání vztahů, aby se naučili spolu vycházet, realizovat a hodnotit vlastní aktivity.⁷⁶

Oratoře, na rozdíl od zájmových kroužků, vyhledávaly běžně jiné děti, proto začal být rozdíl mezi oratořmi a kroužky stále zřetelnější. Vedle toho také stárlo cílová skupina, které se salesiáni od začátku věnovali a z toho důvodu začali rozvíjet volnočasové aktivity pro dospívající mládež. Při oratořích začali vznikat kluby, jejichž činnost se podle Kaplánska

⁷² KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 65.

⁷³ Tamtéž, s. 66.

⁷⁴ Tamtéž, s. 66.

⁷⁵ Tamtéž, s. 66.

⁷⁶ Tamtéž, s. 67.

ve svých parametrech z větší části shodovala s činností, která se koncem 90. let etablovala pod názvem „nízkoprahové kluby pro děti a mládež“.⁷⁷

4. CHALOUPKY

4.1 Pojem chaloupky

Slovem „chaloupky“ je v českém salesiánském prostředí označováno specifické hnutí letních křesťanských táborů. Jeho rozvoj začal v době totality v naší republice v období sedmdesátých a osmdesátých let. Název dostalo podle skutečných chalup (viz. příloha č. 12), na kterých se prázdninové akce převážně odehrávaly (jezdilo se také na fary). Podle J. Vracovského, autora publikace *Chaloupky*, název pochází pravděpodobně až z poloviny sedmdesátých let. V této souvislosti také zmiňuje pojem „prázdninové kolonie“, který se používal pro letní salesiánské tábory dříve a který se zcela s pojmem chaloupky nekryje. Pro ně je typické spíše malé společenství, uvádí Vracovský.⁷⁸

4.2 Počátky chaloupek

Jak Vracovský poznamenává, rok 1968 přináší větší možnost znovu se setkávat, salesiánští představení začínají koordinovat různé aktivity pro mladé lidi a pověřovat jimi různé spolubratry. Začínala se rozvíjet řada činností a mezi nimi také první chaloupky.⁷⁹ První pobyty se uskutečnily roku 1969, obvykle ve třech turnusech pro přibližně 30 chlapců. Pobyty vedl P. Jaroslav Lank. Chlapce na tyto pobyty sháněli většinou kněží z různých farností. Ze začátku se jezdilo do Podolánek u Čeladné, na myslivnu Samorostlý, později na Hedu u Vsetína, do Pustých Žibřidovic a také na další místa.⁸⁰ Celé dílo začalo díky iniciativě salesiánských přestavených a bylo to dílo celého společenství. Nebylo však jediné. Také jiní salesiáni, např. P. Stanislav Palásek, pořádali v sedmdesátých letech podobné programy pro děti. Důvodem vzniku těchto prázdninových akcí bylo dělat to, co se dělá v oratořích. Podle Vracovského byly chaloupky pokusem

⁷⁷ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 67.

⁷⁸ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky*, Portál, 1. vydání, Praha 2002. ISBN 80-7178-705-1, s. 11.

⁷⁹ Tamtéž, s. 16.

⁸⁰ Tamtéž, s. 18.

o realizaci výchovného díla v možnostech totalitního státu a někteří salesiáni zde také viděli možnost, jak oslovit chlapce salesiánským způsobem života.⁸¹

4.3 Chaloupky od roku 1974

V roce 1974 nastává pro chaloupky nová etapa. Významnou osobností je Karel Herbst (viz. příloha č. 16), který je v tomto roce vysvěcen na kněze a stává se jednou z hlavních postav v tomto projektu. Po první chaloupce v roce 1974 následuje několik dalších, které vedl sám. Z počátku měl obtíže se sháněním objektů, zájem o chaloupky rostl a K. Herbst musel hledat pomoc i u ostatních spolubratrů a kněží. Pomáhali také starší chlapci, kteří jezdili na tábory a vznikají tak první chaloupkoví pomocníci nesalesiáni.⁸²

Svou přítomnost musel K. Herbst na chaloupkách omezit jen na několik dní. Stal se koordinátorem díla, nesl za něj zodpovědnost a spolu s ním také vedoucí jednotlivých chaloupek. Domlouval vhodné objekty, připravoval programy na pobyty. Chlapce i asistenty také navštěvoval během roku, o prázdninách za nimi jezdil do terénu a vytvářel plány na další rok.⁸³

V roce 1979 se objevily problémy. Státní bezpečnost odhalila chaloupku na faře v Prostiboři v západních Čechách. Došlo k řadě výslechů, chaloupky však pokračovaly ve své činnosti a v roce 1980 jich bylo 14 a další rok 18. Rok 1981 se stává rokem přelomovým, kdy při pobytu na jedné chalupě došlo k udání a následně k domovní prohlídce v bytě K. Herbsty. Po těchto událostech se přestalo jezdit na fary, začalo se jezdit na chalupy, které byly většinou na samotě, a také se snížil počet účastníků.⁸⁴

Důsledkem těchto událostí bylo zvýšení počtu chaloupek na 39. Bylo tedy nutné zapojit více chlapců a to i na místa vedoucích. Dalším krokem byla řada opatření, činnost se domlouvala jen osobně. Přibyla také tzv. asistentská setkání, kde se připravovali vedoucí a asistenti na prázdniny.⁸⁵

Dalším významnou osobností, která ovlivnila chaloupkové dílo, byl Pavel Kadlečík. Několik let spolupracoval s K. Herbstem, díky kterému byl dobře seznámen s celým dílem, ve kterém pokračoval dál. Na určité věci však nahlížel jinak a to především na asistentská

⁸¹ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky*, s. 19.

⁸² Tamtéž, s. 22.

⁸³ Tamtéž, s. 23.

⁸⁴ Tamtéž, s. 25.

⁸⁵ Tamtéž, s. 25.

setkání (která měla být častější), na přípravu, která by měla být zaměřena nejen katecheticky, ale také více pedagogicky. Další věcí bylo také teologické vzdělávání asistentů. Pod jeho vedením dochází k rozšíření chaloupek a v letech 1987-1989 stoupl jejich počet na 83. Jak Vracovský uvádí, na sklonku totality dílo zahrnuje asi 1300 chlapců a 300 animátorů. ^{*86}

V letech 1988-1989 již nebylo možné chaloupky řídit a rozvíjet centrálně. P. Kadlečík v této době připravil rozdělení díla na tři části: severní Moravu převzal P. Pavel Kuchař, jižní Moravu P. Josef Kopecký ml., Čechy P. Kadlečík a po prázdninách roku 1989 každý spravuje vlastní úsek samostatně. Po rozdělení dochází k řadě problémů, které byly způsobeny nejen tím, že byl každý zvyklý na jiný způsob práce, ale došlo také k revoluci a tím i k zásadním změnám v církvi a společnosti. Důvodem bylo i to, že salesiáni, určení k této práci, dostali také jiné důležité úkoly. ⁸⁷

Organizování chaloupek a prázdninových pobytů se stalo záležitostí vznikajících salesiánských středisek mládeže. Jednotlivé oblasti se osamostatňovaly a začaly samy organizovat chaloupky a asistentská setkání. Období devadesátých let bylo poznamenáno dělením díla a hledáním způsobu, jak ho dát dohromady se vznikajícími salesiánskými středisky. V první provinciální kapitule, která se konala roku 1992, jsou chaloupky v jejím výchovně - pastoračním projektu řazeny na třetí místo za oratoř a středisko mládeže a v roce 1995, při konání další kapituly, se v návrhu projektu nevyskytovaly vůbec. Nakonec se do finální verze dostaly. ⁸⁸ Další kapitula, která se konala v roce 2001, do výchovného projektu chaloupky také zařazuje. Přestože chaloupky nebyly v devadesátých letech prioritou, byly dílem, které, jak Vracovský konstatuje, žilo a žije dodnes a v některých místech byl zachován jejich původní ráz se zaměřením na věřící děti, v jiných se přetransformovaly do pořádání střediskových táborů nebo minitáborů. ⁸⁹

Začátkem devadesátých let bylo také založeno občanské sdružení Salesiánské hnutí mládeže (SHM) a to proto, aby mohly být zoficiálněny aktivity dětí a mládeže a aby tím zároveň bylo umožněno žádat na tyto činnosti dotace od státu. ⁹⁰ Vznik SHM umožnil pořádat chaloupky bez přechozí návaznosti na salesiány. Vracovský v této

⁸⁶ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky*, s. 29.

⁸⁷ Tamtéž, s. 31.

⁸⁸ Tamtéž, s. 33.

⁸⁹ Tamtéž, s. 34.

⁹⁰ Tamtéž, s. 34.

*pozn. kromě slova animátor se používají také termíny praktikant, dobrovolník, asistent

souvislosti dodává, že zatím nebylo více prozkoumáno, zda tyto tábory splňují kritéria chaloupek a salesiánského způsobu práce s mládeží.⁹¹

4.4 Charakteristika chaloupek

Mezi základní cíle při organizaci chaloupek patřilo, mimo jiné, prohloubit prožívání víry ve společenství a pomoci chlapcům při volbě svého povolání. V podstatě šlo o formování životem a prostředím, které bylo podle Vracovského podnětné pro otázky týkající se volby životní cesty. Stejně jako v případě dona Boska a salesiánů, kteří se od začátku věnovali chlapcům, a to z největší části opuštěným a chudým, se také stejným způsobem zaměřovala práce salesiánů v naší republice. Nejprve byly chaloupky jen pro věřící chlapce. Účastníci chaloupek nebyly chudí chlapci, ale spíše takoví, kteří byli jako věřící osamoceni, bez stejně smýšlejících vrstevníků.⁹²

Chaloupky byly určeny zejména chlapcům staršího školního věku, prvním účastníkům bylo 13-15 let, postupně se ustálilo pravidlo, kdy na chaloupky jezdili chlapci od 4. třídy. Horní hranicí bylo 17 let, pak už jezdili chlapci např. jako asistenti.

Základem byla srdečná atmosféra, kde je každý přijímán a zároveň je spoluzodpovědný za veškeré dění. K vyvážení důvěry pomáhaly různé aktivity, hry, příprava celotáborové akce, výlety atd. Všichni se zde mohli naučit nové věci zábavnou formou, často také podle vlastního zájmu. Hodně se také pracovalo (sběr dříví, vaření, úklid, sušení trávy atd.). Některé tábory pro starší chlapce byly zaměřeny jen pracovně. Celá chaloupka byla prostředkem výchovy k zodpovědnosti a také k vlastnímu úsudku.⁹³

Mezi náboženské prvky v rámci chaloupek patřila mše svatá, která probíhala za působení K. Herbsta každý den. Několikrát denně se všichni společně modlili a kromě těchto modliteb se vedoucí modlili také sami. Byla to modlitba, která vyjadřovala hlubokou víru v Boží pomoc a tvořila, jak uvádí Vracovský, neviditelné kořeny jednotlivých aktivit.⁹⁴ K důležitým prvkům salesiánského výchovného systému patřilo také tzv. slůvko na dobrou noc, které zavedl don Bosko. Poukazyval zde na zásadní momenty dne. Tento prvek byl používán i na chaloupkách. Dalším prvkem byla „témátka“, krátké katecheze, připravena na každý den. Důraz byl dáván na Písmo svaté, na to, aby byla témátka stručná,

⁹¹ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky*, s. 35.

⁹² Tamtéž, s. 58.

⁹³ Tamtéž, s. 68.

⁹⁴ Tamtéž, s. 71.

srozumitelná a přehledná, zpracovaná v několika bodech.⁹⁵ Pro duchovní program chaloupky byla důležitá přítomnost kněze, nebo jeho návštěva, která neměla jen organizační význam, ale byla také pastorační příležitostí. Většina účastníků tak využila kněze ke svátosti smíření nebo také k duchovnímu rozhovoru, uvádí Vracovský.⁹⁶

Veškerá výchova na chaloupce byla vedena podle zásad preventivního systému, který spočívá na principu předcházení zlu a jehož základem je láska ke svěřeným chlapcům. Další zásadou je zásada asistence. Znamená to, že s chlapci stále někdo je, že má o ně zájem, že je přítomný u všech jejich aktivit a je připraven kdykoli pomoci.⁹⁷ Důležité je také vytváření osobních vztahů, které je charakteristickým rysem v salesiánské výchově. Chaloupka dávala mnoho prostoty k osobním rozhovorům nejen s vedoucími, ale také mezi samotnými chlapci. Kontakty pokračovaly dále i po chaloupce návštěvami rodin, pořádáním asistentských setkání, řešení organizačních věcí atd.⁹⁸

5. PREVENTIVNÍ SYSTÉM, METODY VÝCHOVY POUŽÍVANÉ V SALESIÁNSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

5.1 Preventivní systém

Při posuzování Boskova výchovného stylu je nutno vycházet především z toho, že se výchovou zabýval hlavně prakticky než teoreticky. Jeho styl poznáváme především ze vzpomínek jeho svěřenců. Napsal několik pojednání o výchově, která obsahovala zejména pedagogické zásady a konkrétní výchovná pravidla. Nelze však říci, že by šlo o teoretická pojednání. Mezi nejznámější patří *Il sistema preventivo nella educazione della gioventù (Preventivní systém výchovy mládeže)* z roku 1877. Obsahuje základní zásady jeho výchovného přístupu.⁹⁹

⁹⁵ VRACOVSKÝ, J. *Chaloupky*, s. 75.

⁹⁶ Tamtéž, s. 77.

⁹⁷ Tamtéž, s. 83.

⁹⁸ Tamtéž, s. 86.

⁹⁹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 21.

Podle M. Kapláneka bychom si měli uvědomit určitou ambivalenci pojmu „preventivní systém“. Pod slovem prevence se totiž někdy může skrývat snaha o zavedení opatření, která se preventivními nazývají, ale ve skutečnosti „sebou nesou omezení možností rozvoje individua i jeho osobní svobody“, cituje Kaplánek F. Schmida.¹⁰⁰

Myšlenka prevence ve smyslu předcházení negativním společenským jevům má, jak Kaplánek uvádí, hluboké historické kořeny, sahající až k sv. Augustinovy, podle něhož se má chudobě předcházet, než proti ní bojovat.¹⁰¹ V polovině 19. století nabyla myšlenka prevence na významu. Tehdejší společenský řád byl narušen Francouzskou revolucí a napoleonskými válkami a zejména v konzervativních kruzích panovaly obavy z nové revoluce. Vyvíjelo se tak úsilí přecházet nebezpečným tendencím, mezi které v této době patřila také demokracie. S tou totiž přicházelo zrovnoprávnění všech obyvatel.¹⁰²

Pokud se podíváme na prevenci sociálně patologických jevů, lze říci, že základ této prevence vytvořil německý pedagog Johan Heinrich Pestalozzi (1746-1827). V jeho případě jde o zřizování „záchranných domů“, kde mělo být o děti postaráno ve všech směrech. Materiálně, pedagogicky, psychologicky, nábožensky a úkolem těchto domů mělo být předcházení kriminalitě dětí.¹⁰³

Don Bosko, ve svém již zmiňovaném pojednání, dává do protikladu dva přístupy týkající se člověka a výchovy. První je přístup represivní a druhý preventivní, přičemž prvně jmenovaný je založen na „*přesně stanovených právech a povinnostech, jejichž dodržování se vynucuje kontrolou a sankcemi, preventivní systém je naproti tomu založen na důvěře a motivaci. Vychovatel nehrozí tresty, ale snaží se vychovávaného získat pro pozitivní aktivitu, a tak předcházet patologickým jevům*“.¹⁰⁴

M. Kaplánek upozorňuje na fakt, že pro pochopení této Boskovy myšlenky je nutné si uvědomit, že se nejednalo o výsledek jeho teoretické reflexe, ale že šlo spíše o aplikaci kategorií, které se běžně v jeho době používaly. Ten, kdo se zabýval výchovou, měl v podstatě na výběr mezi autoritářským stylem, který byl podle některých autorů (Poulett, Laurentine) označován za represivní a realizoval se podle nich ve veřejném školství, druhý způsob, realizovaný v církevních výchovných zařízeních, označovali jako preventivní.¹⁰⁵

Don Bosko upřednostňoval výchovu, která se podobala výchově v rodině. M. Kaplánek však upozorňuje také na to, že pojem prevence byl i v případě Boska

¹⁰⁰ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 21.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 21.

¹⁰² Tamtéž, s. 22.

¹⁰³ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 23.

dvojznačný a to z toho důvodu, že obsahoval nejen rozměr motivační, ale také rozměr omezující. Jeho snahou bylo, aby mladí lidé nezůstávali v prostředí, které je mravně ohrožuje a aby měli možnost seberealizace, která by odpovídala jejich potřebám - to je motivační dimenze. Omezující dimenzi prevence uplatňoval na základě vlastní zkušenosti.¹⁰⁶ Opěrným bodem v dimenzi motivační bylo jeho kněžské poslání. Jeho přesvědčením byla víra v „dobré jádro“ každého mladého člověka a v to, že je schopen rozvíjet svůj život s Bohem. Svoji činnost tak rozvíjí právě tímto směrem a považuje ho za nejdůležitější „výchovní prostředek“.¹⁰⁷ Podle Kaplánek lze říci, že Bosko pracuje ve dvou rovinách preventivního systému. V rovině sociální se jedná o fyzickou pomoc, péči o zdraví, o přípravu svěřenců na práci a také o zprostředkování základních hodnot. Boskova starost v této rovině byla prevencí, která měla ochránit společnost před problémem, který přestavovala právě zanedbaná mládež. Druhou rovinou byla rovina pedagogická, realizovaná v samotném výchovném procesu. Bosko cíl své výchovy vyjádřil těmito slovy: „*Chci vychovat dobré křesťany a poctivé občany*“.¹⁰⁸ Ve své výchově usiluje hlavně o to, aby život mladých lidí byl vydařený, což podle něho a také v duchu tehdejšího katolického katechismu v podstatě znamenalo „*poznat a milovat Boha, sloužit mu v tomto životě a radovat se v nebeské vlasti*“.¹⁰⁹ Zároveň usiloval také o to, aby mladí lidé měli vzdělání, které by jim umožnilo nejen soužití ve společnosti, ale také to, aby se stali rovnoprávními občany. Kaplánek zde také uvádí názor sociálního pedagoga a psychologa J. Schepense, podle kterého měl Bosko jasnou představu, co znamená být dobrým člověkem a křesťanem. Schepens tuto představu shrnuje do několika bodů.

Dobrý člověk a křesťan:

- podřizuje vše ve svém životě konečnému cíli, kterým je spása duše
- poznává a miluje Boha, vnímá jej současně jako Pána, který soudí, i jako otce, který miluje
- je vzdělaný v katolické víře a má odvalu ji vyznávat, zachovává věrnost církvi a papeži, varuje se bludů a vyhýbá se politickému radikalismu
- je schopen se svou prací aktivně zařadit do společnosti, a pokud má majetek, tak ho dobře využívá

¹⁰⁶ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 23.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 24.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 24.

- přispívá k společnému pokroku tím, že se stará o svou rodinu, je solidární s chudými a trpícími a vede vzorný křesťanský život
- zaujímá konkrétní místo ve společnosti a v církvi, jak to odpovídá vůli Boží, potřebám bližních a jeho vlastnostem a sklonům
- v praktikování křesťanské lásky, mírnosti, poslušnosti a skromnosti nalézá pramen radostného života a naději na šťastnou věčnost¹¹⁰

Kaplánek zde poznamenává, že v Boskově pojetí prevence lze samozřejmě poznat řadu dobových prvků a formulací, které by neobstály jak z hlediska pedagogiky tak ani z hlediska teologie. Uvádí příklad, kdy Bosko nerad pouštěl chlapce na prázdniny domů, protože návrat by pro ně mohl znamenat ohrožení těch návyků, které si již osvojili. Podstatné je také to, že Boskova doba byla poznamenána reakcí na osvícenství, Francouzskou revoluci a liberálními politickými směry, proto je třeba z tohoto hlediska chápat obhajobu ryze katolických prvků jeho výchovy.¹¹¹

5.2 Tři pilíře preventivního systému

Boskův výchovný systém je založen na třech pilířích: na náboženství, rozumu, laskavosti. Preventivní systém bez náboženství je pro Boska nemyslitelný. *„Náboženská praxe vycházející z křesťanské víry spolu s vědomím konečného či nejzazšího smyslu existence představuje jednak základ a opěrný bod Boskovy vize života (a proto i jeho preventivního systému), jednak též prostředek k dosažení autentické lidské zralosti, která je teocentrická.“*¹¹² Bosko byl přesvědčen, že bez náboženství neexistuje ani štěstí, ani opravdová morálka a že výchova bude úspěšná pouze v případě, pokud se člověk *„otevře vůči Stvořiteli“*, proto je také nutné vytvořit ve výchovné instituci prostředí, kde je možné setkávání s Bohem.¹¹³ Podle něho jsou náboženství a rozum nástroje, které vychovatel musí využívat, vyučovat a sám praktikovat, aby dosáhl svého cíle.¹¹⁴ Pokud jde o rozum, za samozřejmost považuje racionální přístup k výchovným problémům a zdůrazňuje zejména to, aby mladí lidé *„na základě rozumové úvahy a dialogu přijali to, k čemu je vychovatel chce přivést.“*¹¹⁵ Základem je tedy dialog mezi vychovatelem

¹¹⁰ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 25.

¹¹¹ Tamtéž, s. 25.

¹¹² DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 26.

¹¹³ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 33.

¹¹⁴ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 26.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 28.

a vychovávaným, otevřená výměna názorů, která však předpokládá vzájemný respekt. Bosko odmítá takové pojetí, že vychovatel má vždy pravdu a doporučuje společné hledání nejlepšího řešení. „*Vychovatel vždy bere v úvahu důvody vychovávaného, aby mezi nimi nevznikl duch rivality a odporu, ale důvěra a přátelství.*“¹¹⁶

Tento prvek rozumu ve výchově také znamená schopnost vychovatele pružně reagovat na jednotlivé situace. To, jak Bosko chápe tento princip rozumnosti, lze vidět v jeho radách pro ředitele z roku 1863, ve kterých zmiňuje toto: „*Nikdy nepředpisuj věci, které přesahují sílu podřízených. Velmi se snaž vyjít vstříc sklonům jednotlivců tím, že jim svěříš především ty věci, o nichž víš, že jsou jim příjemné. Nikdy nepředpisuj věci, které by škodily zdraví, nebo by rušily nutný klid. Nikdy nepřikazuj věci, které by byly v rozporu s jinými povinnostmi nebo s nařízeními jiných představených.*“¹¹⁷

Přáním dona Boska bylo, aby mladí lidé měli kulturní přehled, který by si osvojili v procesu učení a který bude přizpůsobený jejich sociální situaci. Jeho cílem je, aby vychovatel pracoval přirozeně, rozumně a bez manipulace. Vychovatel by se měl nechat vést rozumem, ne vášní. Rozumnost ve výchově však neznamená jen udílení správných pokynů, ale je zároveň důležité, aby tyto pokyny uznali a přijali za své také svěřenci.¹¹⁸

Důležitým prvkem ve výchovném procesu je laskavost. Vychovatelům proto radí: „*Jestliže chcete u mladých něčeho dosáhnout, nesmí se vás bát. Získejte si jejich lásku, buďte k nim dobří. Ukažte jim a přesvědčte je, že hledáte jejich spásu. Mají své chyby, ale pomáhejte jim z nich trpělivě a s láskou. Nikdy nikoho nebijte. Počínejte si tak, aby vás mladí lidé vyhledávali...V některých případech se vám bude zdát, že všechny námahy jsou marné. Momentálně snad ano, ale ne natrvalo. Dobré zásady, které jim připomínáte, laskavosti, jimiž je zahrnujete, zůstanou v paměti i srdci. Přejde čas, kdy dobrá setba vzklíčí, nasadí květy a přinese ovoce. Zasevejme a pak následujme rozsévače, trpělivě čekajícího na dobu sklizně. Jen nepřestaňme být laskaví. Získejte si láskou srdce mladých. Neustále mějte na paměti zásadu Františka Saleského: Na talíř medu se nachytá víc much než na sud octa.*“¹¹⁹ Na laskavost a srdečnost je kladen velký důraz. V Boskově výchovném systému se stávají specifickým pedagogickým požadavkem. Je přesvědčen, že k tomu,

¹¹⁶ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 28.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 29.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 29.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 30.

aby došlo k navázání účinného výchovného vztahu, potřebují být mladí lidé nejen milováni, ale „potřebují zakoušet, že je někdo miluje“.¹²⁰

5.3 Prostředky k udržení řádu

Podle Dřímala v základním principu spirituality dona Boska a jeho pedagogiky vidíme dva prvky, které jsou stejně důležité jako předcházející tři pilíře jeho systému. Jedná se o lásku a bázeň a dle Dřímala je zřejmé, že „*láska nevylučuje bázeň a neumožňuje svévoli*“.¹²¹ Laskavost by se neměla proměnit v slabost a nesmí se vytratit autorita. Pokud mladý člověk žije v přesvědčení, že si může vše dovolit, je to, jako by byl bez opory. Proto Bosko zdůrazňuje, že je v životě zapotřebí řád, který je nutno přijímat a respektovat „*jako rozumný a nezbytný pro život společenství*“.¹²² Řád proto zachovává především představený a vede k tomu také své svěřence. Je důležité uvědomit si, s jakými chlapci Bosko pracuje, proto je zapotřebí vzít v úvahu, že jeho systém počítá také s nápravnými prostředky. Takovýmto prostředkem v širším významu je zejména napomenutí. To má ovšem také svá pravidla, podle kterých by se měl vychovatel řídit. Měl by být diskrétní a ohleduplný, měl by najít vhodnou chvíli k napomenutí. Svým vychovatelům Bosko radí: „*Když už musíte někoho napomenout, číňte tak vždy mezi čtyřma očima a co nejvlídněji. Když vidíš nápravu, hned pochval a povzbud'. Představený musí být otcem, lékařem, soudcem vždy ochotným odpustit a zapomenout*“.¹²³ Také nedoporučuje napomínat hned po přestupku, ale spíše po zklidnění situace, kdy dotyčný není negativně naladěn a napomenutí lépe přijme.

Podle Dřímala, je velmi pozoruhodný Boskův názor na tresty či trestání v běžném chápání tohoto pojmu vzhledem k době, ve které žil. Bosko byl přesvědčen, že pokud vychovatel moudře působí na své svěřence, není třeba používat donucovací prostředky a pokud ano, tak výjimečně. „*Trest se ukládá jedině až poté, co se vyčerpaly všechny ostatní prostředky, a to ještě pouze v případě, existuje-li naděje, že z potrestání vzejde prospěch. Musíme být velmi opatrní a vystihnout vhodný okamžik, jestli má trest zapůsobit léčebně*“.¹²⁴

¹²⁰ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 31.

¹²¹ Tamtéž, s. 31.

¹²² Tamtéž, s. 31.

¹²³ Tamtéž, s. 31.

¹²⁴ Tamtéž, s. 32.

Bosko odmítá a zakazuje tělesné tresty. Nepřipouští ani hrozby a strašení, protože podle něho strach deformuje charakter. Je proto zapotřebí využívat jen trestů, které mají psychologicko-pedagogický charakter a opírají se o rozum a laskavost. „*Trestem je odnětí nebo vynechání obvyklých projevů přízně. Takový trest nikoho neponižuje, povzbuzuje a vede k ušlechtilému soupeření...Zkušenost učí, že na mnohé působí více neúčastný pohled než facka. Již pochvala za dobro, pokárání za nedbalost je odměnou nebo trestem.*“¹²⁵

Jak Dřímál dále konstatuje, i Bosko si však uvědomoval, že síla jeho osobnosti má své limity a že ne každého dokáže získat. Pokud selhaly všechny prostředky pro nápravu, nebylo jiné řešení než zrušit výchovný vztah a rozejít se. Pokud k tomu došlo, snažil se o to „šetrným“ způsobem: „*Nejlepší je, když dotyčný odejde sám. Když sám uzná svou nepolepšitelnost.*“¹²⁶

5.4 Preventivní systém v dnešní době

Je Boskův systém něčím, co patří jen k jeho době nebo je využitelný a aktuální i v současné výchově mladých lidí? Pokud i dnes lze jeho metody a prostředky použít, stačí je převzít a realizovat, a pokud ano závisí jeho účinnost také na splnění určitých podmínek či předpokladů? To jsou otázky, na které je podle Dřímala možné odpovědět kladně. Také poukazuje na to, v čem Bosko předešel svoji dobu a které prvky jeho systému jsou nadčasové a inspirativní také v současnosti.¹²⁷ Důležité je vědomí povolání. Don Bosko chápe své dílo ve prospěch mladých lidí jako svou odpověď na povolání, které dostal od Boha. Dřímál uvádí názor P. Braida, který říká, že tajemství účinnosti Boskovy výchovy spočívá v tom, že uměl sladit lásku k Bohu s láskou k mladým lidem, kteří skrze něho měli možnost zakoušet lásku Boží.¹²⁸ Podle Dřímala Bosko instinktivně a geniálně překonává výchovný paternalismus. Pedagogický diskurs v 16. – 18. století totiž odrážel evropskou společnost, která byla na politické rovině strukturována paternalisticky. Pro Boska je naopak důležitý osobní vztah.¹²⁹ Preventivní systém byl vytvořen jako odpověď na situaci mladých lidí v určitém společenském a kulturním kontextu. Mnoho salesiánů a také ti, kteří s nimi spolupracují, jsou toho názoru, že tento systém je přínosný pro oblast

¹²⁵ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 33.

¹²⁶ Tamtéž, s. 33.

¹²⁷ Tamtéž, s. 35.

¹²⁸ Tamtéž, s. 36.

¹²⁹ Tamtéž, s. 36.

výchovy i v dnešní době. Mezi ty, kdo toto přesvědčení sdílí, patří i Carlo Nanni, salesián, který vyučuje filozofii výchovy a teorii školy na fakultě výchovných věd Papežské salesiánské univerzity v Římě. Podle jeho názoru je však nutné:

- podle Boskova vzoru učinit z výchovy své životní rozhodnutí
- z hlediska výchovy se zamyslet nad podmínkami života mladých lidí a jejich sociálně-kulturním životním prostředím
- „preventivním“ způsobem znovu promyslet způsoby a oblasti výchovného působení¹³⁰

Nanni dodává, že není třeba doslovně opakovat to, co dělal Bosko, ale je spíše potřeba najít odvahu a v aktuálních podmínkách uskutečňovat to, co ve své době uskutečnil on. Také dnes jsou pro preventivní systém důležití lidé, kteří *„z výchovy učiní svou životní volbu a výchova se stane sjednocujícím středem jejich osobního života, inspiračním a dynamickým ohniskem jejich činnosti, funkcí i osobní rolí. Není zapotřebí být knězem, ale učinit z výchovy jeden z důvodů, proč žít a vydávat vlastní energii“*.¹³¹

Druhou z podmínek pro aktualizaci Boskova systému je vnímat současnou situaci mladých lidí a také prostředí, ve kterém žijí, výchovným způsobem. Dnes žijeme způsobem, kdy do našeho života vstoupily sdělovací prostředky, mobilní telefony, sociální sítě atd. Neustále se kolem nás děje spousta změn a člověk mnohdy ztrácí orientaci v tom, co je dobré či špatné. Dřímál v této souvislosti uvádí, že sociologové mluví o „spletitosti“, tzn. o společenské a kulturní situaci, kde je velké množství poselství a způsobů, jimiž jsou sdělovány; o pojetích života; o situaci, kde je mnoho různých institucí, které je prosazují. Chybí zde však autorita, která by navrhla a prosadila jednotný pohled na svět, lidský život, systém morálních norem.¹³²

V těchto podmínkách je výchova těžká a dospělí mají pocit, pokračuje Dřímál dále, že nedisponují *„pevným kulturním dědictvím“*, ale že ani není čas předat toto dědictví a to, co jsou schopni sdělit, ztrácí rychle na významu. Proto výchovné nabídky nemusí vždy přitahovat a mnohdy nejsou pochopeny. Nejvýraznějším důsledkem se tak stává problém orientace ve velkém množství podnětů, problémů, nabídek a tím mohou být různé dimenze našeho života zmatené a pro člověka může být těžké pochopit jejich hodnotu.¹³³

¹³⁰ BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 213.

¹³¹ Tamtéž, s. 214.

¹³² Tamtéž, s. 37.

¹³³ Tamtéž, s. 38.

Zároveň dodává, že výchovný problém identity je jevem, který se objevuje v každé době. Pro mladé lidi je důležité uvědomit si sami sebe a najít své místo ve společnosti. To, co je nové, je situace, v které se vše děje. Dochází ke spojování faktorů, které mají jak výhody, tak také nevýhody. K dispozici je více nabídek a větší svoboda, která dává člověku možnost „vybrat si a zařídit se“, je jakýmsi příslibem nezávislosti a seberealizace, která však, dle Dřímala vede k osamocení. To, co podle něj chybí je mít vědomí zodpovědnosti, mít možnost být doprovázen a mít o co se opřít. Pokud má být výchova v dnešní době efektivní, musí být v kontaktu se „sítěvými uzly“ dnešní kultury a zároveň se současnými základními schémata myšlení a jednání.¹³⁴ C. Nanni vyjadřuje názor, podle něhož cílem výchovy pro třetí tisíciletí je naučit se vidět skutečnost „jinak“ a „spolu s druhými“, i přesto, že se od nás odlišují, je zapotřebí překonávat pasivitu a fatalismus, hledat společné dobro a nespokojit se s tím, že „to tak dělají všichni“, že se „to tak dělalo vždycky nebo že „my máme přece pravdu“. To jsou dle něho cíle, ke kterým je třeba směřovat, pokud chceme zůstat na úrovni doby a usilovat o lepší svět.¹³⁵

Ve způsobu a oblasti výchovného působení je zapotřebí, aby byl vychovatel autoritou, měl komunikační schopnosti, aby jeho výchovné metody, způsob jakým pracuje, byly důvěryhodné ve vztahu k situaci, kterou mladý člověk prožívá. Vychovatel by měl dávat nabídky, ukazovat směr, podle kterého lze dojít k volbě určitých hodnot a kritérií, které pomohou mladým lidem k jejich růstu. Právě v této oblasti výchovy, kdy mladé lidi vychováváme k hodnotám, je nutné zaměřit se na to, aby se vychovávaný aktivně zapojoval. Nestačí být jen pasivní příjemce.¹³⁶

Podle slov Ludvíka Dřímala je hlavní silou lidského růstu zodpovědnost. Je důležité, aby ten, kdo je vychováván přijal skrze své prožitky a promýšlení to, co je mu nabízeno za své a dokázal si vytvořit své vlastní závěry. Pouze tehdy, dodává Dřímala, když se mladý člověk stane subjektem výchovného působení a ne jen jeho objektem, pak je schopen tyto nabídky ve svém vědomí přijmout. Ty se pak stanou „*vlastnictvím, které má cenu pro život.*“¹³⁷

Pro komunikaci a výchovu je důležitým prvkem také prostředí. Vedle tradičních výchovných institucí jsou dnes oceňována místa, která dávají prostor pro spontánnost, pro svobodné sdílení, přátelství a vzájemné přijetí atd. Dřímala je označuje jako tzv. „místa kde to žije, kde pulzuje život.“ Na rozdíl od institucí, které působí především prostřednictvím

¹³⁴ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 39.

¹³⁵ BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*, s. 219.

¹³⁶ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém ona Boska*, s. 40.

¹³⁷ Tamtéž, s. 40.

programů, pravidel, mohou tato místa být důležitá pro uspokojení otázek po smyslu a vztahu, které mladí projevují. Můžeme si jen přát, dodává Dřímál, aby se takovými místy staly rodiny, skupiny a kroužky, místa, kde se mladí setkávají, škola.¹³⁸

5.5 Cílové skupiny salesiánské výchovně-pastorační činnosti

Ve svých Stanovách mají salesiáni uvedeno, že svoji činnost chtějí zaměřovat na „nejchudší mládež“, tak jako jejich zakladatel. Vždy si uvědomovali, že jejich nejdůležitější povinností je věnovat se mladým lidem, kteří mají těžký život, a o které se nikdo nezajímá. Tomu také odpovídá široké spektrum jejich činnosti. Faktem však je, že se od začátku různily názory na to, kdo jsou ti nejchudší a která pomoc je nejefektivnější.¹³⁹ Jak Kaplánek uvádí, také Bosko postupně měnil cílové skupiny. Na začátku se věnoval mladým vězňům, později chlapcům z venkova, kteří přicházeli za prací do města a na konci svého života se věnoval také přípravě a vyslání misionářů. Hlavní formy jeho pastorační práce byly výchova, vzdělávání, péče o zlepšení sociální situace, tisk.¹⁴⁰

Diskuze o tom, komu se salesiáni mají věnovat, probíhá v podstatě stále. Jak již bylo v úvodu kapitoly zmíněno, salesiáni pracují především s chudou mládeží. V této souvislosti Kaplánek uvádí, že mezi odborníky není jednota ve vymezení chudoby. Pokud použijeme chudobu ve smyslu absolutním, jsou jako „chudí“ označováni ti, kteří nedosáhnou na splnění primárních potřeb. Ve smyslu relativním, uvádí dále, se jako chudý označuje ten, kdo je schopen své životní potřeby naplňovat na nižší životní úrovni, než většina populace. V současnosti se v Evropě hovoří o „nové chudobě“, která se vyznačuje materiální deprivací a sociálním vyloučením, což je v našich podmínkách, podle Kaplánek, spojeno většinou s problémem nezaměstnanosti.¹⁴¹

Mezi potencionální cílové skupiny patří především ty, které trpí v první řadě materiálním nedostatkem. S tím také souvisí problematika sociální exkluze. Proto jsou mladí lidé v této situaci považováni za primární cílovou skupinu salesiánské výchovné práce. Salesiáni dále pracují také s těmi, kteří trpí i jinými formami nouze. Mezi ně patří nouze citová, projevující se nedostatkem uspokojivých citových vazeb, také bychom mohli

¹³⁸ DŘÍMAL, L. *Preventivní systém Dona Boska*, s. 40.

¹³⁹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 56.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 56.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 58.

uvést nedostatek hodnotové orientace. Ten můžeme podle Kapláňka považovat za duchovní nouzi.¹⁴²

Kaplánek tak dochází k závěru, že „salesiáni dávají přednost výchovné práci s mladými lidmi, kteří trpí chudobou nebo obdobnou vážnou nouzí. Tato priorita ovšem není výlučná, takže se nedá tvrdit, že by například práce s vysokoškolskou mládeží byla „méně salesiánská“ než práce se skupinou problémových dětí. Programové zaměření na chudou mládež zavazuje salesiány k tomu, aby v jednotlivých regionech dbali na to, aby vytvářeli dostatek nabídek pro znevýhodněnou mládež a aby nepřevážila taková činnost, která je vlastně jen konkurencí jiným zařízením a organizacím.“¹⁴³

Dále také Kaplánek zmiňuje pojem lidové vrstvy. V době dona Boska se začalo rozvíjet osvětové hnutí, jehož cílem bylo kulturní „povznesení lidových vrstev“. Mezi intelektuály, a to především ve Francii, se objevuje názor, že v této části populace, která měla omezený přístup ke vzdělání, je skrytý velký potenciál. Mnoho z nich, jak z církevního i necírkevního prostředí, se považovalo za ty, kteří mají tyto lidi vyvést „z temnoty k světlu“.¹⁴⁴ Vznikaly různé proudy osvěty a v rámci těchto proudů probíhala snaha získat na svou stranu tuto část populace. Lidové masy se pak v 19. století stávaly významným politickým činitelem a v první polovině 20. století lze vidět jak levicově tak také nacionalisticky zaměřené snahy o povznesení lidových vrstev, ale také katolická hnutí, která se zaměřovala zejména na aktivizaci a vzdělávání členů církve, uvádí Kaplánek. Hnutí se zaměřovala jak na pomoc potřebným, tak také na reformu katolické církve, jejímž vyvrcholením byl Druhý vatikánský koncil. V důsledku těchto událostí se pak v 60. letech 20. století mluví o sociálně-kulturní práci, která má motivovat nejen jednotlivce, ale také skupiny a komunity, aby svůj každodenní život „vzali do svých rukou a propojili s prostředím, ve kterém žijí“.¹⁴⁵

Vedle chudé a ohrožené mládež se tak salesiáni soustřeďují také na širší vrstvy populace, které by se neobešly bez pomoci, nemohly by realizovat rozvoj svých schopností a neměly by možnost zlepšit sociální situaci svého prostředí.¹⁴⁶

¹⁴² KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 58.

¹⁴³ Tamtéž, s. 59.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 59.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 60.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 60.

5.6 Metodika výchovné práce

K dosažení výchovných cílů používají salesiáni řadu metod. Jejich použití závisí na jednotlivých faktorech:

1. cílová skupina
2. vlastní projekt (volba metod závisící z poslání a cílů organizace)
3. minimální standardy a jiné požadavky profesních sdružení a kontrolních orgánů
4. obvyklé metody v konkrétní oblasti (pedagogika, sociální práce, pastorece)
5. vzdělání a zkušenosti pracovníků¹⁴⁷

Používání různých metod souvisí s diversifikací rolí pracovníků, kteří v salesiánských zařízeních pracují. Ve farnostech je rozhodující role kněze, ve střediscích je to jednak role pracovníka-salesiána, ale také pedagogický pracovník a sociální pracovník. Podle toho pak ve střediscích dochází ke specializaci používaných metod. Jedná se především o metody v oblasti sociální práce, sociální pracovníci musí mít odpovídající odbornou přípravu, v jejímž rámci si osvojili metody sociální práce. Práce sociálních pracovníků se řídí zákonem o sociálních službách, předpoklady pro práci pedagoga volného času upravuje zákon o pedagogických pracovnících a na něj navazující vyhláška. Požadavky na pastoračního pracovníka nejsou legislativně zakotveny.¹⁴⁸

5.7 Metody výchovy v salesiánských zařízeních

V souvislosti s metodami vychází Kaplánek z diplomové práce Michala Svobody (*Modely pastorece mládeže uplatňované v salesiánských střediscích v České republice*, 2008), který provedl výzkum v osmi salesiánských výchovných ústavech. Své závěry Svoboda vyvozuje převážně z odpovědí respondentů na otázku, jak dosahují cílů své práce s mládeží. Podle toho pak zaznamenává tyto metody:

- pedagogická komunikace
- kontaktní práce
- zpětná vazba
- doprovázení

¹⁴⁷ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 73.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 74.

- neformální vzdělávání
- podpora komunikace mezi vrstevníky
- podpora vzniku skupiny
- modelová výchova (na základě příkladu vlastního života)
- případová práce
- poradenství
- zprostředkování navazujících služeb
- sociální práce se skupinou
- utváření charakteristického sociálního prostředí¹⁴⁹

Tyto metody jsou u Svobody vnímány jako různé cesty k dosažení edukačních cílů, přičemž pojem edukace u Svobody zahrnuje výchovu i vzdělávání, upozorňuje Kaplánek. Pokud jde o metody sociální, patří mezi ně případová práce, poradenství, zprostředkování navazujících služeb a sociální práce se skupinou. Metodu utváření charakteristického prostředí charakterizuje Svoboda jako společnou specifickou metodu. Kaplánek dělí tyto metody do tří kategorií: na *metody zaměřené na rozvoj osobnosti*-pedagogická komunikace, zpětná vazba, doprovázení, neformální vzdělávání, modelová výchova; *metody zaměřené na rozvoj skupiny*-podpora vrstevnické komunikace, podpora vzniku skupin, sociální práce se skupinou, utváření charakteristického sociálního prostředí; *individuální metody sociální práce*-kontaktní práce, případová práce, poradenství, zprostředkování navazujících služeb.¹⁵⁰

Kaplánek dále v souvislosti s touto problematikou poukazuje na to, že Svoboda sice uvádí velké množství metod, ale v salesiánských dokumentech se o nich v podstatě nemluví. Tam se téměř výhradně uvádí jen preventivní systém dona Boska bez další podrobnější konkretizace.¹⁵¹ Proto podle názoru L. Macáka, který se ve své diplomové práci zaměřil také na výchovné metody, salesiánská střediska „*mají jisté rezervy v metodickém uchopení své bezesporu bohaté a široké výchovné praxe*“.¹⁵² K tomuto Kaplánek dodává názor, že je potřeba některé z těchto metod, které salesiáni ve svých střediscích implicitně používají, pojmenovat a rozpracovat.

Salesiáni používají při své práci také tradiční metody školní či mimoškolní výchovy, nové metody sociální práce. My se však v další části zaměříme především na metody

¹⁴⁹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 76

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 77

¹⁵¹ Tamtéž, s. 77.

¹⁵² Tamtéž, s. 77.

nedirektivní výchovy. Z oblasti tradiční mimoškolní výchovy lze podle Kaplánkova konstatování najít spoustu inspirace v publikacích některých známých autorů, kteří se zabývají pedagogikou volného času. Mezi ně patří například Jiřina Pávková nebo Břetislav Hofbauer.¹⁵³

5.7.1 Animace

Slovo animace má svůj původ v latinském výrazu *anima*, což značí duši. Slovo animovat bychom tedy mohli chápat jako dávat duši a duši zde chápeme jako ekvivalent pro život. Podle Kaplánka tak můžeme výraz animace přeložit jako oživení či probouzení nadšení.¹⁵⁴

Tento jev se podle francouzského sociologa Théryho objevuje v lidské společnosti velice dlouho, protože vždy byly nějaké činnosti, při nichž bylo zapotřebí takových lidí, kteří dovedli usnadnit komunikaci a podíl na kulturním a společenském dění. Animace se postupem doby rozšiřovala a diferencovala, animační směry se zaměřením na pedagogiku se rozvinuly zejména v Německu. V 70. letech došlo k vzájemnému ovlivnění salesiánské pastorace mládeže a kulturní animace.¹⁵⁵

Na konci 60. let začal Mario Pollo vytvářet vlastní směr animace nazvanou *animazione culturale* (kulturní animace). Kulturní animace respektuje čtyři výchovné principy:

1. *zralý postoj vychovatele k životnímu stylu mladých lidí* – tento princip vyjadřuje osobnostní nároky na vychovatele (oborná způsobilost, citová vyrovnanost, pochopení vlastní role v procesu, v němž si jedinec osvojuje kulturu společnosti)
2. *utváření výchovného vztahu mezi vychovatelem a skupinou* – tento princip vyjadřuje vztahovou a komunikační kompetenci vychovatele, jeho víru v dobré jádro každého člověka, které by měl pomoci objevit a rozvíjet
3. *rozvoj skupiny jako výchovného prostředí* – princip předpokládá poskytnutí prostoru účastníkům, aby mohly probíhat interakce ve skupině, dále to, že animátor bude aktivně zasahovat do procesu vývoje skupiny tak, aby se stala pozitivně formujícím prostředím

¹⁵³ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 83.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 84.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 84.

4. *empiricko-kritický model plánování* – předpokládá aplikaci principů strategického plánování na výchovný proces (při plánování je nutno vycházet z empiricky popsané situace cílové skupiny)

Tyto principy můžeme podle Kapláňka chápat jako určitou konkretizaci Boskova preventivního systému.¹⁵⁶

Kaplánek ovšem také poukazuje na to, že třetí a čtvrtý princip nejsou v práci salesiánů ve střediscích rozpracované a uplatňované a že se zatím příliš nesetkáváme s vytvářením výchovného plánu pro konkrétní skupinu.¹⁵⁷

5.7.2 Informální edukce

Tato koncepce se rozvinula zejména v mobilní práci s mládeží, v práci s mládeží v klubech, také v projektové práci a pochází z Velké Británie. Práce informálního pedagoga spočívá zejména v tom, že se pokouší dodat mladým lidem odvalu k tomu, aby dokázali mluvit o svých aktuálních životních zkušenostech a dokázali se z nich následně učit. Podstatou jejich práce je „*vytvářet atmosféru dialogu a být bdělí k situacím mladých, které se objevují.*“¹⁵⁸ Jak Kaplánek uvádí, současné pojetí informální edukace prezentují autoři Tony Jeffs a Mark K. Smith, přičemž teoreticky vycházejí z děl pedagogů a filozofů výchovy 18. a 19. století. Ve 20. století měli velký vliv na vývoj této koncepce John Dewey, Paolo Freire a Ivan Illich.¹⁵⁹

Informální edukace je založena především na komunikaci a tento princip je uskutečňován ve třech zásadách:

- *být s mladými* – být účastníkem dění, ne učitelem
- *být otevřený* – vychovatel přijímá mladé lidi bez předsudků, je otevřený jejich názorům a podnětům
- *jít s proudem* – tato zásada vyjadřuje nedirektivnost tohoto přístupu a navazuje na pragmatickou pedagogiku tj. snaha vyhnout se vést k přijetí předem jasných závěrů¹⁶⁰

¹⁵⁶ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 85.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 88.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 89.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 89.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 90.

5.7.3 Pragmatická pedagogika

V současnosti mnoho salesiánů nachází inspiraci v pedagogických koncepcích, které vycházejí z pragmatické pedagogiky, což jsou např. pedagogika zážitku, filozofie pro děti, konstruktivistická pedagogika atd. Mezi preventivním systémem dona Boska a pragmatickou pedagogikou jsou však jisté rozdíly. Preventivní systém vychází z normativního pojetí etiky a také především z víry a má předem stanovený cíl výchovy. Pragmatická pedagogika přepokládá stanovení pravidel na základě diskursu, neurčuje předem, které řešení je správné a v některých případech nechává řešení otevřené. Přepokládá tedy, že člověk má pozitivní potenciál (stejně tomu je i u Boska) a tím naplňuje princip participace. V tradiční církevní (i salesiánské) pedagogice má větší slovo autorita.¹⁶¹

Tyto rozdíly mohou, podle Kapláňka, vyvolat protikladné reakce, kdy věřící člověk může bezmeznou svobodu a přístup bez autority vidět jako ohrožení výchovného procesu a na straně druhé lze uvažovat o tom, že ani dobré zásady nemusejí mít žádnou cenu, pokud nedojde k jejich pochopení a pokud se s nimi člověk neztotožní. Nejlépe člověk chápe to, co sám prožije a promyslí.¹⁶²

Pokud nám jde o dobro mladého člověka, je nutné, jak Kaplánek podotýká, brát ohled jak na požadavek svobody, tak také na požadavky vývojového stádia konkrétních mladých lidí. Proto je podle Kapláňka v pořádku, uplatňuje-li se autorita tam, kde děti potřebují vedení a usměrnění a tam kde jsou již stanovená či dohodnutá pravidla, která tvoří rámec dalšího rozvoje vztahů a aktivit, tam je dobré pomoci mladým lidem k převzetí iniciativy.¹⁶³

Využití pragmatické pedagogiky v salesiánských zařízeních lze proto hodnotit tímto způsobem:

„Některé principy, které uplatňuje pragmatická pedagogika – zkušenostní učení, participace a svoboda – jsou aktuální také v salesiánském výchovném systému. Proto je pro některé salesiánské programy vhodné používat metody navazující na pragmatickou pedagogiku, jako je například pedagogika zážitku nebo filozofie pro děti. Při využití těchto metod je ovšem nutné brát ohled na vývojový stupeň účastníků aktivit i na apriorně

¹⁶¹ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 91.

¹⁶² Tamtéž, s. 92.

¹⁶³ Tamtéž, s. 92.

deklarovaný a cílevědomě sledovaný křesťanský postoj k životu, z něhož salesiánská výchova vychází a k němuž směřuje.“¹⁶⁴

6. VÝCHOVA V RODINĚ

V úvodu knihy *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*, jejímž autorem je salesián Bruno Ferrero, a která shrnuje myšlenky, které mají základ v salesiánském výchovném systému, jsou použita slova z Matoušova evangelia: „*A tak každý kdo slyší tato má slova a plní je, bude podoben rozvážnému muži, který postavil svůj dům na skále. Tu spadl příval, přihnaly se vody, zvedla se vichřice a vrhly se na ten dům; ale nepadl, neboť měl základy na skále.*“¹⁶⁵ Tato kniha je věnována zejména rodičům a právě jejich láska by měla být onou skálou, na které budou jejich děti stavět svůj život a jak autor dále poznamenává, sami rodiče uvidí, že podstatou všeho je Boskova myšlenka snažit se „být milován“. To je podle Ferrera „*ten největší a nejcennější akademický titul. Jediný, který nás učiní šťastnými a skutečnými. Je doktorátem z rodinné lásky.*“¹⁶⁶

V této část se pokusíme vybrat alespoň některé autorovy rady, myšlenky a připomínky, které se týkají výchovy v rodině. Podle Ferrera a salesiánky Marianny Pacucci, která je autorkou mnoha článků v časopisu *Bolletino Salesiano* (články obou autorů, které vybral Jiří Kučera, vyšly v knize *Vychovávej jako Don Bosco*), je Boskův výchovný systém nosný pro každou dobu a pro jakékoli výchovné prostředí.¹⁶⁷

Podstatu represivní a preventivní výchovy jsme v této práci již zmiňovali. Také dnes, ten kdo vychovává, v našem případě rodič, musí volit mezi donucováním nebo budováním. Pokud jsou děti jen nuceny, je jejich reakce špatná, děti reagují stejně neúčinnými postoji jako rodiče a uzavírají se. Jestliže rodič zvolí cestu, která vychází ze salesiánského systému, je potřeba, aby se při výchově děti staly jeho spojencem.

¹⁶⁴ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 92.

¹⁶⁵ FERRERO, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*, Portál, 1. vydání, Praha 2004. ISBN 80-7178-937-2, s. 9.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 9.

¹⁶⁷ FERRERO, Bruno. *Vychovávej jako Don Bosco*, Portál, 1. vydání, Praha 2007. ISBN 978-80-7367-294-2, s. 7.

Výchova v rodině znamená vzájemné působení mezi dětmi a rodiči a není jen jednosměrným vztahem.¹⁶⁸

Rodiče, kteří chtějí být respektováni, kteří chtějí získat vážnost, by měli vnímat a znát povahu svých dětí a podle toho zvolit vhodnou taktiku. To však vyžaduje přítomnost v životě dětí, ne jen to, že je rodič přítomen někdy, nebo když nastane nějaký problém. Je potřeba vysvětlit a naučit děti pravidla, dát dětem potřebné informace, aby věděly, jak věci správně dělat. Musí nastat skutečná komunikace, kdy rodič vysvětluje své myšlenky a pocity a děti musí ukázat, že porozuměly a také se podle toho chovat. Děti tak poznávají systém hodnot svých rodičů, poznávají pravidla, které musí respektovat. Rodiče dětem předávají hodnoty tím, že to co říkají, sami dělají, že jejich slova nejsou v rozporu s činy. Také je potřeba pravidla ověřovat, opravovat a přizpůsobovat věku a osobnosti dítěte, nebo tehdy, změnil-li se podmínky.¹⁶⁹ Důležité je děti povzbuzovat, věnovat pozornost jejich touhám, všimnout si maličkostí, gest, ve kterých se někdy může skrývat jejich volání o pomoc, pomáhat dětem, aby si samy dokázaly dodávat odvalu, aby z nich vyrostli jedinci, kteří mají důvěru v sebe. Je třeba děti oceňovat, chválit, protože pochvala děti povzbuzuje.¹⁷⁰

Dalším důležitým prvkem ve výchově je láska. Rodina je základ, je to systém, ve kterém není nikdo vyloučen, každý v něm má své místo. Je zapotřebí aby si členové rodiny dokázali vzájemně říci, co pro sebe znamenají, že se mají rádi, je důležité, aby dělali věci společně, povídali si, pomáhali si. Rodina by měla být prostorem, kde se předávají hodnoty, kde se řeší problémy, kde se lidé dokáží vzájemně ocenit, kde si odpouštějí.¹⁷¹

Jedna z Boskových myšlenek byla vychovat „dobré křesťany a poctivé občany“. Pokud rodiče chtějí, aby se z jejich dětí stali dobří a poctiví lidé, je jen na nich, aby svým dětem „pomohli rozvinout dary, kterých mají vždycky dost, ve skutečné schopnosti,“ poznamenává Ferrero a dodává, že děti potřebují své rodiče k tomu, aby jim pomohli rozvíjet některé nezbytné vlastnosti.¹⁷² Konkrétně to znamená:

- pomáhat dětem nabýt sebedůvěru
- naučit je úctě a poctivosti
- svěřovat dětem doma různé úkoly

¹⁶⁸ FERRERO, B. *Šťastní rodiče*, s. 11.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 43.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 12.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 14-15.

¹⁷² Tamtéž, s. 48.

- dodávat dětem nadšení
- vést je k citlivosti a soucitu
- společně překonávat obtíže a neúspěchy
- naučit děti vyjednávat, domlouvat se
- povzbuzovat děti k tvořivosti
- smát se s nimi¹⁷³

Další věcí, kterou mohou rodiče pro své děti udělat, je vypěstovat v nich sebejistotu, ukázat svým dětem, že jsou schopny spoustu věcí zvládnout. K tomu je podle Ferrera zapotřebí děti povzbuzovat k rizikům, k přebírání odpovědnosti, která je přiměřená jejich věku. Rodiče by měli mít rádi své děti takové, jaké jsou a umožnit jim vyjádřit jejich individualitu, měli by je chválit, naučit je kompenzovat slabé stránky atd.¹⁷⁴

Velmi důležitá je v preventivním systému osobní a duševní blízkost dětem, děti potřebují, aby rodiče byli s nimi, ne jen, aby dělali věci pro své děti. *„Aby si dítě uchovalo svou vrozenou schopnost žasnout, potřebuje přítomnost alespoň jednoho dospělého, s kterým by ji mohlo sdílet a který s ním objeví radost, vzrušení a tajemství světa, v němž žijeme.“* Rodiče by měli během dne najít alespoň některé chvíle, které budou trávit s dětmi společně. Ferrero jako příklad uvádí společné jídlo, společnou četbu nebo společnou modlitbu.¹⁷⁵

Další významnou pedagogickou hodnotou ve výchově dona Boska byla radost a dobrá nálada. *„Pokud rodič nedává najevo radost, třebaže své děti intenzivně miluje, dělá je úzkostlivými. Radost je rovnicí emocí a myšlenek...“*¹⁷⁶ Proto Bosko se svými chlapci rád slavil. Vánoce, Velikonoce a další svátky byly připravovány a prožívány s nadšením. Pro děti je důležité slavit s rodiči a rodinou. Děti díky slavení a oslavám pochopí abstraktní pojmy právě díky konkrétním obrazům, které jsou s oslavami spojeny. Důležité je společné sdílení radosti, kontaktu. Pro děti se oslavy stávají nezapomenutelným zážitkem.¹⁷⁷

Jenou z nejdůležitějších činností dětí je hra. Také Bosko dával svým svěřencům velký prostor pro hru a rozptýlení. Pro děti a jejich harmonický rozvoj je hra podstatná, protože právě jejím prostřednictvím dítě začíná chápat funkci různých věcí, během hry s ostatními dětmi si osvojuje pravidla chování, učí se prohře atd. Bosko také pochopil,

¹⁷³ FERRERO, B. *Šťastní rodiče*, s. 50-51.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 52.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 124.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 127.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 129.

že právě při hře se děti ukazují takové, jaké jsou. Podle výběru hry lze také vidět, jak dítě interpretuje svět, jaký by ho chtělo mít, poznáváme, co ho zajímá nebo také co ho trápí. Pomocí hry děti často vyjadřují věci, které nejsou schopny říci slovy. V salesiánské pedagogice je zásadním prvkem také to, že si vychovatelé s dětmi mají hrát. Ferrero k tomu dodává: „*Rodiče, kteří si s dětmi hrají a upřímně sdílejí jejich radost, s nimi vytvářejí svazek zvláštního druhu...*“¹⁷⁸

V životě každého dítěte je důležité, aby vedle sebe mělo rodiče, kteří ho bezpečně povedou životem a budou pro něho těmi, na které se bude moci ve všem spolehnout. „*Úlohou rodičů není dětem osušovat slzy, nýbrž jim zabránit.*“¹⁷⁹

7. SALESIÁNSKÉ STŘEDISKO MLÁDEŽE V PLZNI

V této kapitole se zaměříme na charakteristiku a vývoj salesiánských středisek mládeže v České republice, pozornost bude věnována zejména salesiánskému středisku v Plzni (viz. příloha č. 14).

7.1 Obecná charakteristika středisek

Salesiánská střediska mládeže jsou zařízení pro děti a mládež církevní kongregace Salesiánů Dona Boska. V případě, že byly přijaty do sítě školských zařízení, jsou součástí výchovně vzdělávací soustavy a jejich činnost je v souladu s vyhláškou MŠMT ČR 432/1992 Sb. a její předmět činnosti se v podstatných rysech kryje s předmětem činnosti ostatních středisek pro volný čas dětí a mládeže.¹⁸⁰

Činnost salesiánských středisek mládeže se zaměřuje na výchovu dětí a mládeže v rámci volnočasových aktivit. Zřizovatelem středisek je Salesiánská provincie Praha a statutárním zástupcem každého jednotlivého střediska je ředitel, kterého jmenuje provinciál.¹⁸¹

Pokud jsou střediska zařazena do sítě škol, je jejich financování stejné jako u škol církevních což znamená, že mzdy a neinvestiční výdaje jsou hrazeny z rozpočtu MŠMT

¹⁷⁸ FERRERO, B. *Šťastní rodiče*, s. 141.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 147.

¹⁸⁰ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánské duchu*, s. 16.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 16.

a ostatní střediska jsou financována jako jiná účelová zařízení církve a to především z darů a příležitostných dotací.¹⁸²

Ve středisku mládeže pracují minimálně dva salesiáni, dobrovolníci z řad mládeže nebo rodičů, některá střediska zaměstnávají také „nesalesiány“ a to například jako vychovatele nebo jako administrativní a technické pracovníky. Vedením střediska je pověřen ředitel, jeho přímým nařízeným je zástupce provinciála a po metodické stránce je za středisko zodpovědný delegát pro pastorační mládeže.¹⁸³

Pokud chce středisko mládeže uspokojit vzdělávací a sociální potřeby, mělo by splňovat alespoň částečně tyto předpoklady:

- poskytovat možnost přístupu pro každého
- vyznačovat se nízkoprahovostí
- rozvíjet osobnost a učit se vztahům
- vytvářet projekty a nabídky pro skupinu
- zabývat se sociální prací se skupinami nabízet vzdělávací a kulturní programy
- učit demokracii
- jít za těmi, kteří potřebují pomoc
- prezentovat činnost na veřejnosti
- angažovat se ve veřejném a politickém životě¹⁸⁴

Tyto požadavky jsou jakýmsi ideálem, přesto podle Kapláneka můžeme konstatovat, že se salesiánská střediska snaží o to, aby byly tyto předpoklady plněny. Jednotlivá střediska v ČR mají také svá specifika přesto je však možné říci, pokračuje dále Kaplánek, že programová nabídka je podobná a můžeme ji shrnout do těchto bodů:

1. *oratoř v užším slova smyslu* - pravidelný prostor pro sportovní a zábavnou činnost pro děti za aktivní spoluúčasti pracovníků střediska (většinou děti o 15 let)
2. *zájmové kroužky* - převážně pro děti do 15 let
3. *kluby* - prostor pro dospívající mládež k vzájemnému setkávání a zábavě a případně nabídka alternativ ke komerčně laděným nabídkám zábavy; v rámci klubů se realizuje nabídka sociálních služeb
4. *jednorázové akce* otevřené i pro širší veřejnost, např. divadelní představení, sportovní a jiné soutěže, přednášky, diskotéky, filmové produkce, koncerty atd.
5. *prázdninové a víkendové akce* jak pro výše uvedené skupiny, tak i pro další zájemce

¹⁸² KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 16.

¹⁸³ Tamtéž, s. 17.

¹⁸⁴ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 94.

6. *katechetické, formační a spirituálně zaměřené skupiny* – jedná se o skupiny různého věku a zaměření, převážně mládež do 20 let, pro tyto skupiny je společné jejich vědomé náboženské zaměření; řada těchto aktivit se přesunula do farností, proto návštěvníky středisek oslovuje jen zřídka¹⁸⁵

V ČR je v současné době devět salesiánských středisek. Jsou to střediska v Brně-Žabovřeskách, Brně-Líšni, Českých Budějovicích, Ostravě, Pardubicích, Praze, Plzni, Teplicích a Zlíně. Z těchto středisek je pět zařazeno do sítě školských zařízení, tj. Salesiánské středisko mládeže - dům dětí a mládeže v Brně- Žabovřeskách, Českých Budějovicích, Ostravě, Plzni a v Teplicích.¹⁸⁶

7.2 Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže Plzeň.

První snahy přivést salesiány do Plzně se objevily již ve 30. letech 20. století, kdy učitel a komorní rada pan Josef Chudáček inicioval první snahy pro vybudování objektu pro ohroženou mládež. Do Plzně proto pozval v roce 1936 Štěpána Trochtu, ředitele salesiánského ústavu v Praze. Tyto snahy byly přerušeny válkou a později také nástupem komunistického režimu. K dalšímu pokusu o založení salesiánského díla v Plzni dochází v roce 1990. V září tohoto roku jsou poprvé představení veřejnosti salesiáni P. Michal Kaplánek, Jiří Caha a Josef Mendel v kostele sv. Martina a Prokopa. V tomto roce také získávají objekt, který byl určen k demolici a patřil bytovému podniku. Tuto budovu získali salesiáni zdarma. Začalo se s rekonstrukcí, vytvořily se klubovny a sociální zařízení tak, aby byly splněny základní podmínky pro činnost.¹⁸⁷

V počátcích své činnosti se ve středisku rozvíjela tzv. nedělní oratoř, což bylo odpoledne s programem pro děti, prázdninové aktivity a výuka Základů křesťanství na plzeňských školách. Postupně spolu s úpravami střediska dochází také k rozvoji dalších aktivit, oratoř probíhala i v jiné dny, činnost se rozšířila o zájmové kroužky, vybudovalo se hřiště v blízkosti střediska. Pro dorůstající děti byl otevřen večerní klub Past. V roce 1996 bylo středisko zapsáno do rejstříku škol a školských zařízení na MŠMT jako dům dětí a mládeže. Dochází k dalšímu nárůstu kroužků, středisko se stále více dostává do kontaktu s mladými lidmi ze sociálně slabých a problémových rodin, rozšiřuje proto své zázemí o několik stavebních buněk, které slouží jako herna. Aby byla zajištěna

¹⁸⁵ KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*, s. 95.

¹⁸⁶ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 16.

¹⁸⁷ <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/historie/> [citováno 20. 03. 2015].

účinnější pomoc pro tyto mladé lidi, uvažuje se o zřízení krizového centra. Pro nedostatek místa byla na podzim roku 1998 zahájena přístavba. Nové prostory využívají pro svou činnost kroužky, rozvíjí se kluby - klub Balón a klub Vzducholoď. V roce 2002 byl otevřen program pro děti a mladé s výchovnými a školními problémy, který se během několika let rozvinul a v současnosti má název Střecha-Centrum pomoci dětem, mládeži a rodině.¹⁸⁸

V roce 2007 byl program Střecha a programy klubů zaregistrovány jako sociální služby a ve stejném roce začalo středisko přijímat dobrovolníky v rámci Evropské dobrovolnické služby. Pro nadměrný zájem o nabídky služeb a činností salesiánského střediska bylo nutné v roce 2008 realizovat nástavbu, která přinesla nové prostory zejména pro program Střecha a zájmové kroužky.¹⁸⁹

Současným ředitelem salesiánského střediska mládeže v Plzni je od listopadu roku 2008 Mgr. Antonín Nevola, který působil jako ředitel také v Praze-Kobyliších a kterého jsem požádala o rozhovor. Tématem rozhovoru byl například názor pana ředitele na způsob výchovy dona Boska, na to, jak on vnímá jeho výjimečnost, jak vidí současný postoj mladých lidí k náboženství a jaká je podle něho situace v dnešních rodinách v oblasti výchovy. Zajímala mě také jeho názor na odměny a tresty, na to, jaký výchovný styl je mu blízký a jaké jsou jeho plány do příštích let. Celé znění rozhovoru je uvedeno v příloze (viz. příloha č. 17).

7.2.1 Materiální, personální a ekonomické podmínky střediska

Činnost střediska se uskutečňuje v odpovídajících podmínkách v souladu s obecně platnými předpisy a normami, vzdělávacími potřebami návštěvníků a potřebami pro činnost pedagogů. Středisko provozuje zpravidla svoji činnost v místě, kde sídlí a v současné době má k dispozici 11 kluboven:

- čtyři menší klubovny
- výtvarná klubovna
- keramická klubovna
- modelářská klubovna
- malý sál

¹⁸⁸ <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/historie/> [citováno 20. 03. 2015].

¹⁸⁹ Tamtéž.

- prostorná klubovna K1- zrcadlová stěna, možnost projekce na zeď
- PC učebna a učebna pro doučování
- tělocvična s lezeckou stěnou

Dále jsou k dispozici kontaktní místnosti, hala s přilehlými prostory, které je možné využít pro činnost klubů, podesta, kde se konají kroužky, animátorka, což je místnost pro animátory a také hřiště s umělým povrchem.¹⁹⁰

Personální podmínky: činnost střediska zajišťují interní, případně externí zaměstnanci a dobrovolníci. Důležité místo zauímají salesiáni, z nichž jsou někteří interní pracovníci a někteří jsou dobrovolníci. Interními zaměstnanci jsou technicko-hospodářští pracovníci, pedagogičtí a sociální pracovníci. U všech interních pracovníků se kromě odborné způsobilosti požaduje respektování křesťanských hodnot, u pedagogických a sociálních pracovníků také znalost a aplikace salesiánské pedagogiky. Předpokládá se také další průběžné vzdělávání. Pro dobrovolníky platí také respektování křesťanských hodnot a znalost salesiánské pedagogiky. Do odborných činností se také zapojují studenti ze SŠ, VOŠ a VŠ sociálního nebo pedagogického zaměření.

Ekonomické podmínky: středisko hospodaří v souladu s požadavky školského zákona a zákona o sociálních službách v platném znění. Finanční prostředky k pokrytí nákladů získává středisko zejména:

- ze státního rozpočtu
- z rozpočtu územních samosprávných celků
- ze své hlavní i doplňkové činnosti
- jako úplatu za vzdělávání a školské služby
- z grantů nadací a nadačních fondů
- z prostředků EU
- z darů¹⁹¹

7.2.2 Nabídka činností a služeb

Klub Balón – otevřený klub pro děti od 8 do 15 let. Klub nabízí prostor pro trávení volného času s přáteli, pravidelné aktivity (sport, tvoření, vaření, stolní hry, počítače), výchovu ke vztahu k druhým a odpovědnosti za sebe a své jednání, pomoc při řešení

¹⁹⁰ <http://www.sdbplzen.cz/stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/statut/> [citováno 20. 03. 2015].

¹⁹¹ Tamtéž.

náročných situací v životě dětí. Základem strukturální nabídky je celoroční bodovací soutěž, v rámci které probíhají výše uvedené pravidelné aktivity. Klub funguje třikrát v týdnu a během jarních a letních prázdnin pořádá příměstské tábory. Na provozu klubu se podílejí také starší účastníci, kteří pomáhají při organizování různých akcí a tímto způsobem si rozšiřují své dovednosti a schopnosti.¹⁹²

Klub Vzducholod' – nízkoprahový klub pro mladé lidi od 15 do 22 let. Klub nabízí pomoc při řešení situací, které vyplývají z dospívání, doprovázení k zodpovědnosti a pozitivnímu přístupu k životu, neformální akce (turnaje, workshopy, víkendovky), projekt *Vstup do světa práce*. Základní nabídku tvoří volnočasové aktivity, díky kterým lze s mladými lidmi prožít jejich volný čas a být jim nablízku. Aktivity se stávají prostředkem k získání důvěry. Jsou zde také nabízeny různé sociální služby, kontaktní práce, práce se skupinou, informační servis, poradenství, duchovní poradenství, krizová intervence a pomoc v krizi.¹⁹³

Během roku 2013 se středisko zaměřilo na získání členství v České asociaci streetwork (ČAS). Bylo zapotřebí absolvovat dvoudenní rozvojový audit, třídní metodické školení a přepracovat metodiky ke Standardům kvality sociálních služeb. V říjnu proběhlo hodnocení, které dopadlo velice dobře a po podání žádosti získalo středisko členství v ČAS.

Vstup do světa práce - tento projekt je zaměřen na děti a mládež, kteří nemají dostatečnou podporu při přípravě na budoucí povolání, při jeho výběru nebo při hledání zaměstnání. Cílem projektu je pomoci jim ke studiu na vhodné škole, k systematické přípravě na jejich budoucí povolání, k nalezení zaměstnání nebo „startovací“ brigády. Projekt nabízí bezplatné doučování, pomoc při sepisování životopisu atd. Nabízí účast na workshopech s ekonomickými a zaměstnaneckými tématy, které pořádá například DIS Fryšták* v rámci projektu ONE (Osobnostní rozvoj znevýhodněných dětí a mladých lidí pro uplatnění na trhu práce), dále bezplatné právní poradenství a účast na letní placené brigádě.¹⁹⁴

¹⁹² <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/otevreny-klub-balon/> [citováno 20. 03. 2015].

¹⁹³ <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/nizkoprahovy-klub-vzucholod/> [citováno 20. 03. 2015].

¹⁹⁴ <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/vstup-do-sveta-prace/> [citováno 20. 03. 2015].

*pozn. DIS Fryšták-označení pro Dům Ignáce Stuchlého ve Fryštáku

Centrum pomoci Střecha – program pro děti a mládež od 8 do 26 let, u kterých je jejich vývoj ohrožen výchovnými problémy doma i ve škole, pro jejich rodiče a další výchovné činitele. Hlavním cílem je nabízet komplexní pomoc dětem a jejich rodinám, které se potýkají s vážnými výchovnými problémy, předcházet vzniku sociálně-patologických jevů a sociálního vyloučení, nabízet kvalifikovanou pomoc, zajišťovat vzdělávání a doprovázení adoptivním rodičům a pěstounům dětí v náhradní rodinné péči.

Na základě dlouholetých zkušeností z realizace a příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a práce s rodinami, dětmi a mládeží v obtížných životních situacích získalo plzeňské středisko v roce 2013 pověření k uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče a k poskytování odborného poradenství a pomoci pěstounům.

Služby zajišťují: speciální pedagog, sociální pracovník, terapeut, pedagogové, přizvaní externí pracovníci. Středisko má také z rozhodnutí Krajského úřadu plzeňského kraje pověření k sociálně-právní ochraně dětí.¹⁹⁵

Zájmové kroužky – cílem je nabízet smysluplné naplnění volného času, osobnostní a osobní růst dětí, rozvoj dovedností a vědomostí.

- *tvořivé*: Barevné sluníčko, keramika, modeláři, výtvarné kroužky
- *sportovní*: aerobik pro děti, florbal, horolezení, jóga, stolní tenis, rybáři, taneční a pohybové kroužky, virtuální sportování s XBoxem
- *jazykové*: angličtina, němčina, španělština
- *hudební*: flétna, kytara, scholička, Veselá tamburínka
- *jiné*: klub maminek Brouček, dramatický kroužek, filatelistický kroužek, PC kroužky, šachy, Heuréka, Makovice, základy křesťanství, setkávání mladých dobrovolníků

Kroužky má na starost 38 dobrovolníků a 10 vedoucích z řad zaměstnanců.¹⁹⁶

K dalším aktivitám patří také pořádání táborů, víkendových akcí, sportovních turnajů a společenských akcí. Se střediskem souvisí také činnost farnosti. Do této činnosti se zařazují duchovní rozhovory, setkávání křesťanů, bohoslužby, provázení na cestě víry.

Za zmínku zajisté stojí také to, že v letošním roce salesiáni slaví výročí 25 let působení v Plzni. 16. února 2015 se v Mazhausu plzeňské radnice uskutečnila vernisáž výstavy (viz. příloha č. 15), kde byla na dvaceti pěti panelech zdokumentována jejich činnost. Pokračování oslav proběhne 16. května na Habrmannově náměstí v Doubravce,

¹⁹⁵ <http://www.sdbplzen.cz./streisko-mladeze/programy-strediska/centrum-pomoci-strecha/> [citováno 30. 03. 2015].

¹⁹⁶ <http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/zajmove-krouzky/> [citováno 30. 03. 2015].

kde bude připraveno zábavné odpoledne pro děti, mládež a rodiny a dále také 12. září ve středisku mládeže v Lobzích.

Rok 2015 je také zároveň rokem, kdy se uskuteční světová oslava v Turíně ke 200. výročí narození sv. Jana Boska.

8. SALESIÁNSKÁ RODINA A ORGANIZAČNÍ STRUKTURA SALESIÁNSKÉ KONGREGACE

V této poslední kapitole se seznámíme s dalšími skupinami laiků a řeholníků, které se také inspirovaly životem a dílem Jana Boska. Nazývají se souhrnně salesiánská rodina a v současné době zahrnuje 29 takto smýšlejících skupin. Pro jistou komplexnost této práce si ve stručnosti představíme skupiny, které působí v České republice, a na závěr přidáme přehled organizační struktury salesiánů.

8.1 Salesiánská rodina

V ČR řadíme do salesiánské rodiny tyto skupiny:

1. Salesiáni Dona Boska (zkratka SDB)
2. Dcery Panny Marie Pomocnice (FMA)
3. Salesiáni spolupracovníci (ASC)
4. Volontárie Dona Boska (VDB)
5. Volontéři s Donem Boskem (CDB)
6. Salesiánské hnutí mládeže (SHM)

Z ostatních skupin, které působí v ČR, patří do salesiánské rodiny také Kontemplativní fraternita Marie z Nazareta (nazaréni – CFMN). Jde o duchovní hnutí založené v Uruguayi salesiánem mons. Nicolou Cotugnem, který je biskupem v Montevideu.¹⁹⁷

¹⁹⁷ <http://www.sdb.cz/salesiani/> [citováno 20. 03. 2015].

Salesiáni Dona Boska – společenství zasvěcených kněží a laiků (koadjutorů (viz. příloha č. 13) - salesiánů bez kněžského svěcení), kteří bydlí společně v komunitách a věnují se především výchově mladých lidí se zaměřením na sociálně znevýhodněné.

Dcery Panny Marie Pomocnice – společenství zasvěcených žen, jejich hlavním posláním je výchova mládeže se zvláštním zaměřením na dívky na okraji společnosti. U nás tato společnost vznikla v roce 1980. V současné době žijí sestry celkem v 8 komunitách, z toho jsou 2 na Litvě: Brno, Hradec Králové, Ostrava, Plzeň, Praha-Karlín, Praha-Kobylisy (zde je inspektorální dům), Kaišiaorys a Kaunas. Česko-Litevská provincie (CEL) byla zřízena 15. srpna 1995. Tehdy měla status vizitatorie a od roku 2009 se stala inspektorii. V současnosti je zde 39 sester.

Salesiáni spolupracovníci – větev salesiánské rodiny, kterou založil Bosko v roce 1876. Jde o sdružení křesťanů, kteří salesiánským stylem společně pracují pro druhé, zejména pro mládež a obyčejné lidi. Většina spolupracovníků žije v rodině, ale mohou se jimi stát i kněží.

Volontárie Dona Boska – sekulární institut Volontárií Dona Boska je určen pro svobodné ženy, které se chtějí zasvětit Bohu ve světě v salesiánském duchu. Svůj zasvěcený život prožívají ve skrytosti, o svém zasvěcení nemluví veřejně, ale prožívají ho v místě, kde žijí a pracují. O jejich vznik se zasloužil Filip Rinaldi, třetí nástupce dona Boska. V ČR působí o roku 1967 a má 45 členek.

Volontéři s Donem Boskem – jsou nejmladší větví salesiánské rodiny (1994), jejich zakladatelem je Egidio Viganó. Jsou to zasvěcení salesiánští laici, kteří zůstávají ve svém prostředí a civilním zaměstnání. Česká republika má v současnosti jednoho člena.

Salesiánské hnutí mládeže – občanské sdružení, které se podílí především na volnočasových aktivitách dětí a mládeže, vychází také z Boskových výchovných principů.¹⁹⁸

¹⁹⁸ <http://www.sdb.cz./salesiani/> [citováno 20. 03. 2015].

8.2 Struktura řeholní kongregace salesiánů

Posledním nástupcem dona Boska a tedy hlavní přestavený je v současné době don Ángel Fernández Artime.

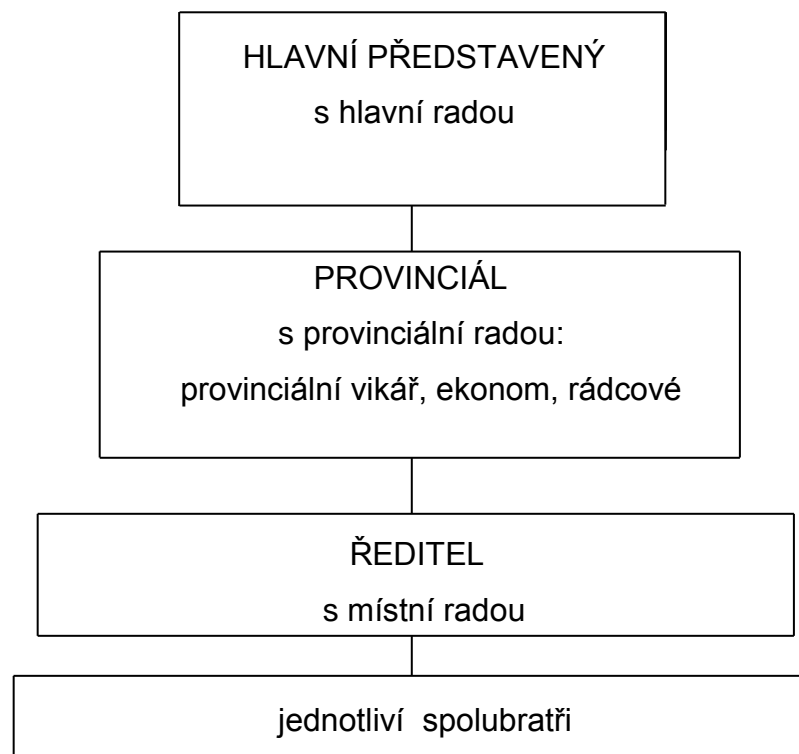
V ČR je hlavní provinciál P. Petr Vaculík, vikář P. Zdeněk Jančařík, delegáti: formace P. Petr Cvrkal, misie P. Jaroslav Vracovský, pastorec P. Marek Sklenář, salesiánská rodina P. Jan Komárek, sociální komunikace P. Zdeněk Jančařík.

Představení jsou přímými nařízenými salesiánů ve věcech řeholního života a mají právo je ustanovovat k jednotlivým funkcím v rámci kongregace. K důležitým rozhodnutím musí mít souhlas své rady. Hlavní přestavený sídlí v Římě a je volen zástupci salesiánů z celého světa. Ostatní přestavení jsou jmenováni hlavním představeným. Provinciál sídlí obyčejně v hlavním městě země nebo oblasti. Představený místní salesiánské komunity je ředitel. Jeho pravomoc se týká komunity, která je mu svěřena.

V ČR je provincie zřizovatelem salesiánských středisek mládeže, Domu Ignáce Stuchlého ve Fryštáku, školy JABOK v Praze, mediálního centra v Brně a institutu pro teologickou přípravu salesiánů VTÚSP, který je úzce propojen s Teologickou fakultou JU v Českých Budějovicích. Provincii jako zřizovatele zpravidla zastupuje její statutární zástupce-provinciál, v případě středisek mládeže zastupuje provinciála jeho zástupce pro střediska.¹⁹⁹

¹⁹⁹ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 38-39.

Organizační struktura řeholní kongregace salesiánů²⁰⁰

²⁰⁰ KAPLÁNEK, M., VÁŇOVÁ, J. *Práce v salesiánském duchu*, s. 38.

9. ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo seznámení se vznikem salesiánské kongregace, s životem jejího zakladatele dona Boska, s tím, jakým způsobem se salesiánské dílo dostalo na území naší republiky a jaké významné osobnosti se o rozvoj tohoto díla zasloužily. V úvodních kapitolách lze kromě životopisu dona Boska vidět, jakými obtížemi procházelo salesiánské dílo u nás v období druhé světové války a zvláště pak po komunistickém převratu v roce 1948. I přes tyto problémy se rozvíjelo ilegálně a to zejména díky letním křesťanským táborem tzv. chaloupkám. Další kapitola se soustředila na vývoj po roce 1989.

Práce se dále zabývá činností salesiánů v oblasti výchovy dětí a mládeže, popisuje, jakým způsobem pracoval se svými svěřenci don Bosko, popisuje jeho preventivní systém a metody, které uplatňoval při své výchově a věnuje se využití preventivního systému a metod v současnosti a to zejména v salesiánských střediscích mládeže. V práci jsou také zmíněny cílové skupiny salesiánské výchovně-pastorační činnosti.

Don Bosko se věnoval především chudé mládeži, upřednostňoval výchovu, která se podobala výchově v rodině. Usiloval o vzdělanost mladých lidí, o to, aby se stali rovnoprávními občany. Jeho systém je založen na náboženství, rozumu a laskavosti. Také dnes salesiáni sdílí názor, že je Boskův systém přínosný pro výchovu mladých lidí. Je však nutné zohlednit podmínky a prostředí, ve kterých mladí lidé žijí. Pro Boska bylo důležitým prvkem výchovy náboženství. Jak ovšem z této práce vyplývá, v činnostech s dětmi a mládeží v salesiánských střediscích se s tímto prvkem příliš neseťkáváme, činnost v náboženské oblasti se přesunula více na farnosti. Činnost středisek se zaměřuje především na volnočasové a nabízí také sociální služby, protože velký počet dětí přichází s různými problémy a je ohrožen sociální exkluzí. V těchto případech pak nejde již o předcházení problémům, ale o jejich konkrétní řešení. Přesto nelze pominout fakt, že salesiánští pracovníci v těchto zařízeních pracují na základě svého křesťanského přesvědčení a také

ostatní spolupracovníci respektují křesťanské zásady a disponují znalostí salesiánské pedagogiky.

Domnívám se, že činnost salesiánů v oblasti výchovy dětí a mládeže je velmi přínosná a je důležitou součástí celého výchovného systému. Velmi záslužná je také činnost, kterou vykazují v oblasti sociální pomoci.

Myslím si, že by stálo za to, zabývat se také dalšími oblastmi, které jsou spojeny se salesiánským dílem. Zajímavým tématem by mohla být například misijní činnost českých salesiánů nebo podrobnější analýza různých skupin salesiánské rodiny a jejich práce.

10. RESUMÉ

The aim of this dissertation is to describe the foundation of the Salesian Society, the life of its founder, Don Bosco, the expansion of the Salesians into our country and the contribution of important personalities to its development.

In the opening chapters there is not only the biography of Don Bosco, it is also possible to see there what obstacles the Salesians had to overcome in our country during the Second World War and mainly after the communist coup in 1948.

Despite these problems the Salesians developed illegally, and mainly thanks to Christian summer camps, the so called „cottages“. The next chapter is focused on the development after 1989.

The dissertation also describes the activities of the Salesians in the area of education of children and the young. It describes how Don Bosco worked with his wards, what preventive system and methods he applied during his education. It also pays attention to the use of the preventive system and methods today, mainly in the Salesian youth centres.

In the dissertation, there are also mentioned target groups of Salesian educational pastoral activities.

Don Bosco concentrated mainly on the young and poor children, preferred education similar to family upbringing. He tried hard to achieve scholarship of the young, for them to become equal citizens. His system is based on religion, sense and kindness. Even today the Salesians agree that his system is beneficial for the education of the young people. But it is necessary to take into account the conditions and the environment, in which young people live. Religion was very important for Don Bosco, but it is clear from this dissertation that we don't encounter religion in Salesian centres very much. The religious activities have moved more towards parishes. The activity of the centres is centred mainly on free time activities and offers also social services because a large number of kids are coming with various problems and are put at risk by social exclusion. In these cases it is not a question of how to avoid problems, but how to solve them.

We must also take into account that the Salesians work in these centres on the ground of their Christian belief and other fellows respect Christian principles and have knowledge of Salesian pedagogy.

I think that the activity of the Salesians is very beneficial in the area of the education of children and the young people and it is an important part of the whole educational system. The activity in the area of social help is also very praiseworthy.

I think that it would pay off to concentrate also on other areas, which are connected with the Salesians. An interesting theme could be for example the missionary activity of the Czech Salesians or more detailed analysis of various groups of a Salesian family and thei

11. SEZNAM POUŽITÉ LITERAURY

- BOSCO, Teresio, NANNI, Carlo. *Dej mi duše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2006, ISBN 80-7192-882-8.
- BOSCO, Teresio. *Don Bosko*, Portál, Praha 1993, ISBN 80-85282-60-7.
- BOSCO, Teresio. *Don Bosco*, Portál, 3. vydání, Praha 2004, ISBN 80-7178-967-4.
- SCHIÉLÉ, Robert. *Don Bosco*, Portál, 1. vydání, Praha 1999, ISBN 80-7178-196-7.
- VRACOVSKÝ, Jaroslav. *Chaloupky*, Portál, 1. vydání, Praha 2002, ISBN 80-7178-705-1.
- FERRERO, Bruno. *Šťastní rodiče: křesťanská výchova podle Dona Boska*, Portál, 1. vydání, Praha 2004, ISBN 80-7178-937-2.
- FERRERO, Bruno. *Vychovávej jako Don Bosco*, Portál, 1. vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7367-294-2.
- P. ALBERTI. *Světec Don Bosko*, Nákladem salesiánského chlapeckého domova v Pardubicích Na Skřivánku, 4. vydání, tiskem grafického ústavu J. Otto aj. Růžička v Pardubicích 1946.
- KOPECKÝ, Jaroslav. *Tvé misie budou na severu*, Portál, 1. vydání, Praha 2007, ISBN 978-80-7367-335-2.
- MED, Oldřich. *Český Don Bosko*, Matice cyrilometodějská, 1. vydání, Olomouc 1992.
- KAPLÁNEK, Michal. *Výchova v salesiánském duchu*, Portál, 1. vydání, Praha 2012, ISBN 978-80-2620126-7.
- KAPLÁNEK, Michal, VÁŇOVÁ, Jana. *Práce v salesiánském duchu*, Salesiánská provincie Praha, 2. vydání, Praha 2004.
- DŘÍMAL, Ludvík. *Preventivní systém Dona Boska*, Univerzita Palackého, 1. vydání Olomouc 2013, ISBN 978-80-244-3888-7.

11.1 Internetové zdroje

[http:// www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/historie/](http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/historie/) [citováno 20. 03. 2015].

[http:// www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/statut/](http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/informace-o-stredisku/statut/) [citováno 20. 03. 2015].

<http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/otevreny-klub-balon/> [citováno 20. 03. 2015].

<http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/nizkoprahovy-klub-vzucholod/> [citováno 20. 03. 2015].

<http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/vstup-do-sveta-prace/> [citováno 20. 03. 2015].

<http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/centrum-pomoci-strecha/> [citováno 30. 03. 2015].

<http://www.sdbplzen.cz./stredisko-mladeze/programy-strediska/zajimove-krouzky/> [citováno 30. 03. 2015].

[http:// www.sdb.cz./salesiani/](http://www.sdb.cz./salesiani/) [citováno 20. 03. 2015].

11.2 Informace získané osobním kontaktem

V příloze je uveden rozhovor s ředitelem salesiánského střediska v Plzni Mgr. Antonínem Nevolou ze dne 26. 2. 2015.

12. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1-Don Bosko zakladatel salesiánské kongregace.

Příloha č. 2-Uselost kde žila a pracovala Boskova rodina a kde se Jan Bosko narodil.

Příloha č. 3-Domek, ve kterém prožil Bosko své dětství po smrti otce.

Příloha č. 4-Valdovská oratoř na Pinardiho pozemku (dobový obrázek od B. Bellisia).

Příloha č. 5-Ignác Stuchlý.

Příloha č. 6-Osobní věci Ignáce Stuchlého v muzeu ve Fryštáku.

Příloha č. 7-Fotografie z muzea Ignáce Stuchlého.

Příloha č. 8-Busta Ignáce Stuchlého vedle kostela ve Fryštáku.

Příloha č. 9-Muzeum I. Stuchlého, vzadu DIS Fryšták.

Příloha č. 10-Mons. Augustin Štancl.

Příloha č. 11-Salesiánský ústav v Peroze Argentíně, Itálie.

Příloha č. 12-Chalupa Vágnerka, 1989.

Příloha č. 13-Koadjutoři.

Příloha č. 14-Salesiánské středisko v Plzni-Lobzích.

Příloha č. 15-Ředitel plzeňského salesiánského na vernisáži výstavy konané při výročí 25 let působení salesiánů v Plzni.

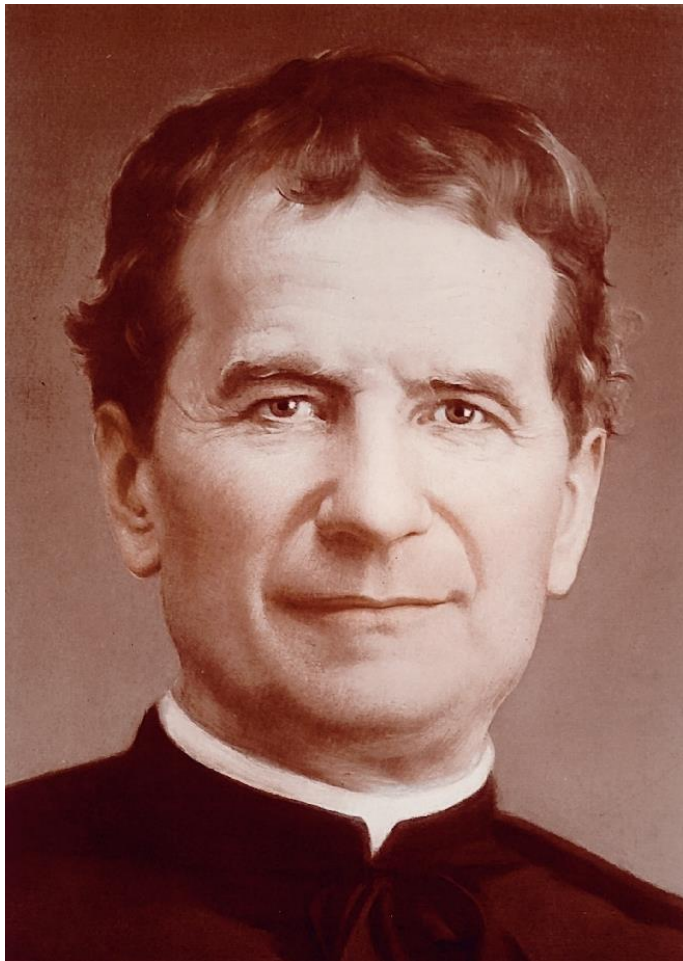
Příloha č. 16-Karel Herbst.

Příloha č. 17-Rozhovor s ředitelem plzeňského salesiánského střediska Mgr. Antonínem Nevolou.

Příloha č. 18-Personální statistika salesiánů.

13. PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Don Bosko zakladatel salesiánské kongregace.

http://images.search.yahoo.com/images/view:_ylt=A0LEVvR7PCBVdCwAMwUPxQt.;_ylu=X3oDMTBsa3ZzMnBvBHNIYwNzYwRjb2xvA2JmMQR2dGikAw--?p=don+bosco&back=http%3A%2F%2Fsearch.yahoo.com%2Fyhs%2Fsearch%3Fp%3Ddon%2Bbosco%26type%3D203_na_alt_ddc_dss_bd_com%26hsimp%3Dyhs-ddc_bd%26hspart%3Dddc%26ei%3DUTF-8&w=787&h=1024&imgurl=www.moebius-bcn.com%2Fwp-content%2Fuploads%2F2011%2F07%2FDon-Bosco.jpg&size=58KB&name=Don-Bosco.jpg&rurl=http%3A%2F%2Fwww.moebius-bcn.com%2F%3Fp%3D704&rurl=http%3A%2F%2Fwww.moebius-bcn.com%2F%3Fp%3D704&type=&no=1&tt=120&oid=656778c75f36b1bc636b41f5bb6bc71e&tit=Don-Bosco&sigr=1111q0upi&sigi=11sl0tei&sign=10dg712av&sigt=103vg5ole&sigb=13ku1m094&hspart=ddc&hsimp=yhs-ddc_bd

[použito 25. 03. 2015].

Příloha č.2

Usedlost, kde žila a pracovala Boskova rodina a kde se narodil Jan Bosko. Nyní na tomto místě stojí jemu zasvěcený chrám. Zdroj: SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 50.

Příloha.č.3

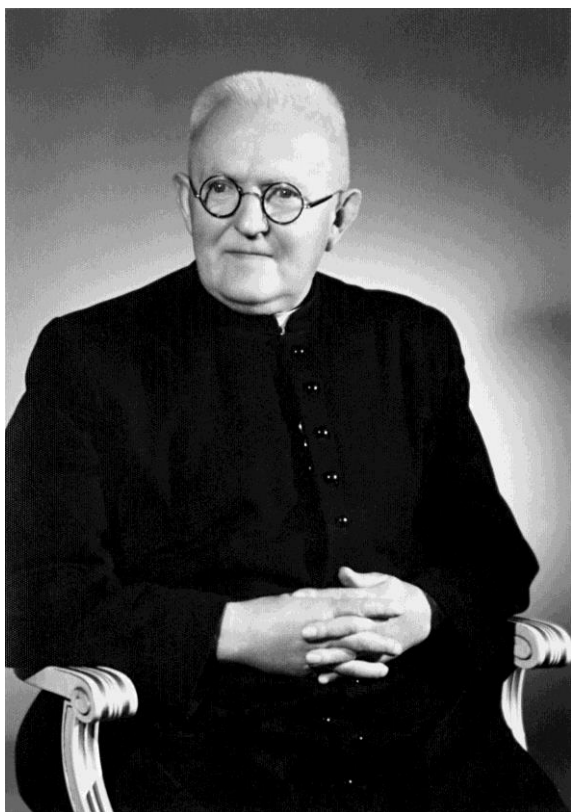
Domek, ve kterém prožil Bosko své dětství po smrti otce. Zdroj: SCHIÉLÉ, R. *Don Bosco*, s. 50.

Příloha č.4

Valdocká oratoř na Pinardiho pozemku (dobový obrázek od B. Bellisia). Zdroj: SCHIÉIÉ, R. *Don Bosco*, s. 51.

Příloha č.5

Ignác Stuchlý. <http://www.sdb.cz/salesiani/o-salesianch/osobnost/ignac-stuchly/> [použito 25. 03. 2015].

Příloha č. 6

Osobní věci Ignáce Stuchlého v muzeu ve Fryštáku. Zdroj: archiv autorky (pořízeno 7. 8. 2014)

Příloha č. 7

Fotografie z muzea Ignáce Stuchlého ve Fryštáku. Zdroj: archiv autorky (pořízeno 7. 8. 2014)

Příloha č. 8

Busta Ignáce Stuchlého vedle kostela ve Fryštáku.

Zdroj: archiv autorky (pořízeno 7. 8. 2014)

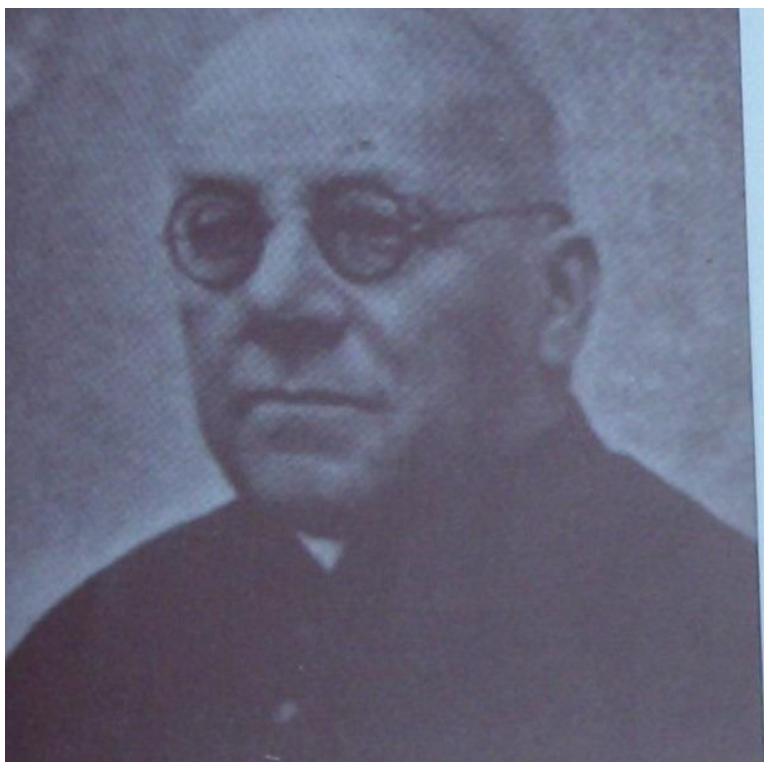
Příloha č. 9

Muzeum I. Stuchlého, vzadu DIS

Fryšták. Zdroj: archiv autorky (pořízeno 7. 8. 2014)

Příloha č. 10

Mons. Augustin Štancl. Zdroj: MED, O. *Český Don Bosko*, s. 143.

Příloha č. 11

Salesiánský ústav v Peroze Argentíně, Itálie. Zdroj: MED, O. *Český Don Bosko*, s. 141.

Příloha č. 12

Chalupa Vágnerka, 1989. Zdroj: VRACOVSKÝ, J.

Chaloupky, s. 112.

Příloha č. 13

Koadjutoři.

Zdroj:<http://www.sdb.cz./fotogalerie/foto-2014/setkani-koadjutoru-kveten/>[použito 25. 03. 2015].

Příloha č. 14

Salesiánské středisko mládeže v Plzni-Lobzích. <http://www.sdbplzen.cz./fotogalerie/2015/tyen-nizkoprahovych-klubu-2014/> [použito 25. 03. 2015].

Příloha č. 15

Ředitel plzeňského salesiánského střediska na vernisáži výstavy konané při výročí 25 let působení salesiánů v Plzni. Mashaus plzeňské radnice. <http://www.sdbplzen.cz./fotogalerie/2015/vernisaz-vystavy-v-mazhausu/> [použito 25. 03. 2015].

Příloha č. 16

Karel Herbst.

http://images.search.yahoo.com/images/view:_ylt=A0LEVipdZiFVeYYA8gMPxQt.;_ylu=X3oDMTBsa3ZzMnBvBHNIYwNzYwRjb2xvA2JmMQR2dGlkAw--?p=karel+herbst&back=http%3A%2F%2Fsearch.yahoo.com%2Fyhs%2Fsearch%3Fp%3Dkarel%2Bherbst%26type%3D203_na_altddc_dss_bd_com%26hsimp%3Dyhs-ddc_bd%26hspart%3Dddc%26ei%3DUUF-8&w=225&h=300&imgurl=upload.wikimedia.org%2Fwikipedia%2Fcommons%2Fthumb%2F%2Fe5%2FKarelHerbst4.jpg%2F225px-KarelHerbst4.jpg&size=9KB&name=225px-KarelHerbst4.jpg&rcurl=http%3A%2F%2Fpl.wikipedia.org%2Fwiki%2FKarel_Herbst&rurl=http%3A%2F%2Fpl.wikipedia.org%2Fwiki%2FKarel_Herbst&type=&no=1&tt=120&oid=33676943a73d5b78979fb15a0ca738fa&tit=Karel+Herbst&sigr=119f79j6e&sigi=12pgnl21r&sign=10m94vs0n&sigt=103vg5ole&sigb=13nci1n77&hspart=ddc&hsimp=yhs-ddc_bd [použito 30. 03. 2015]

Rozhovor s ředitelem salesiánského střediska mládeže v Plzni Mgr. Antonínem Nevolou ze dne 23. 2. 2015.

Jaká byla vaše cesta k salesiánům?

Jako kluk jsem byl od dvanácti let účastníkem salesiánských prázdninových pobytů tzv. chaloupek. Bylo to v době, kdy je organizoval Karel Herbst. Definitivní rozhodnutí být salesiánským řeholníkem přišlo po vojenské službě v roce 1988, kdy jsem kontaktoval salesiánské představené s tím, že bych k nim chtěl vstoupit a v roce 1990 jsem vstoupil do noviciátu.

V čem je podle vás výchova dona Boska výjimečná z pohledu jeho doby?

Především v tom, že obsáhla člověka jako celek, všechny jeho potřeby. Doba nebyla připravená na způsob, se kterým přišel. Boskovi záleželo na člověku, na tom, aby měl domov. Snažil se o to, aby jeho výchovný systém pokrýval potřeby mladých lidí. Bosko viděl ve své práci smysl, užitečnost, chtěl vychovat člověka, který má nějaký hodnotový žebříček.

Podle Boska se v každém mladém člověku skrývá bod přístupný k dobru a preventivní systém sází právě na tento bod. Co si o tom myslíte vy?

Člověka musíte za něco pochválit, musíte být pozorný, sledovat ho a chválit. Spousta dětí se v rodině vůbec neseťká s pochvalou. Je důležité „zabrkat na tuhle strunu“ a v tomhle okamžiku vzniká důvěra mezi vychovatelem a vychovávaným. V tuto chvíli jdeme spolu ne vedle sebe.

Preventivní systém se mimo jiné opírá o náboženství. V dnešní době jsou názory v tomto směru různé. Jaké místo má podle vás náboženství u mladých lidí dnes?

Mladí lidé mají obecně problém s čímkoli, co je nějakým způsobem institucionalizované. Nemají problém mluvit se mnou a vědí, že jsem kněz. Zajímají je naše příběhy, naše motivace, proč jsme se tak rozhodli. Nevidím smysl v tom, že někomu bude vnucována myšlenka na Boha. Děti toto téma však také zajímá, děti o těchto tématech přemýšlejí, ptají se. Nikdy jsem se neseťkal s negativní reakcí.

Dokážete si přestavit fungování Boskova preventivního systému bez náboženského prvku?

Dokáži si to přestavit, ale dle mého názoru by systém pokulhával. Výchovný systém by sice měl také i bez tohoto prvku význam, ale pokud mu tento duchovní prvek dodáme, otevře to člověku jiný rozměr, je to v podstatě o hodnotách.

V čem vidíte problém při výchově dětí v rodině?

V některých rodinách nemají rodiče na děti čas. Být dvacet minut denně se svými dětmi pro radost je hodnota, kterou nevyváží žádná hračka. Rodiče by si měli každý den všimnout alespoň jedné věci, za kterou můžou děti pochválit. Než ho za něco pokárají, měli by se zeptat, ne být hned autoritativní. Žijeme v době, kdy je člověk neustále hodnocen za výkon. Důležité je však to, aby se rodiče nezaměřovali jen na známky, ale hlavně na to co se dítě naučilo.

Jaký výchovný přístup je vám blízký?

Sympatická je mi každá výchova, která je postavena na individualitě, kde je samozřejmostí dialog mezi vychovatelem a vychovávaným a která je charakterizována laskavostí, protože člověk, i když trestá, může být laskavý. Ve výchově je také důležité nastavení pravidel, jejich společné vytváření. Děti se s nimi ztotožní a vezmou je za svá. Důležitá je však také důslednost v jejich dodržování.

Jaký je váš pohled na odměny a tresty ve výchově?

Bez nich výchova není výchovou. Byl by nesmysl pracovat s odměnou a trestem pokud by neexistovala nějaká pravidla. V každém programu musí být nějaká pravidla. Při jejich porušení nastanou jasné sankce, děti by měly dopředu vědět, co je čeká a že také tresty mají svá pravidla. Při používání trestů je však zapotřebí citlivosti, vnímavosti, práce s emocemi. Problémy by se neměly řešit přímo při afektu. Odměna by měla být spojena s pochvalou, s uměním vyzdvihnout člověka.

Myslíte si, stejně jako někteří autoři zabývající se Boskovým preventivním systémem, že je tento systém uplatnitelný v každé době a v každém výchovném prostředí?

Člověk zůstává neustále člověkem se svými potřebami, na které je třeba myslet. Principiálně se vždy bude všechno točit kolem Boskových výchovných pilířů.

Pokuste se zhodnotit výsledky vaší práce.

Ve výchově je těžko měřitelný výsledek, ale za dobu, kterou tuto práci vykonávám, vidím výsledky v tom, že u dětí sledujeme zlepšení chování, že si rodiče dovedou poradit s určitými výchovnými problémy. V projektu Vstup do světa práce, jehož součástí je doučování, je viditelné, jestli si děti zlepšují prospěch ve škole, mnoho mladým lidem jsme pomohli s výběrem školy nebo učebního oboru.

Jaké máte plány do budoucna?

Vstupujeme do procesu strategického plánu, který budeme tvořit s výhledem na tři až pět let. Budeme se snažit zkvalitňovat nabídku našich služeb a být k dispozici nejen pro děti a mladé, ale také pro všechny, kteří stojí o přítomnost salesiánů v Plzni.

Děkuji za rozhovor.

Příloha č. 18

Personální statistika

Rok	Celkem	S časnými sliby				S věčnými sliby				Se sliby	Novíci
k 1. 1.		koadj.	stude nti	jáhni tr.	kněží	koadj.	stude nti	jáhni tr.	kněží		
1991	224	1	20	0	3	12	10	0	154	200	24
1995	208	7	42	0	1	7	9	1	141	208	0
2001	193	4	8	0	0	12	11	1	157	193	0
2002	190	4	7	0	0	11	9	1	154	186	4
2003	185	3	8	0	0	11	4	1	155	182	3
2004	184	3	10	0	0	11	3	1	154	182	2
2005	181	3	11	0	0	11	2	1	152	180	1
2006	183	1	11	0	1	13	0	1	150	177	6
2007	180	1	12	0	1	13	3	1	148	179	1
2008	173	1	12	0	1	13	3	1	141	172	1
2009	167	0	8	0	0	12	5	1	139	165	2
2010	161	0	6	0	0	11	5	1	137	160	1
23.4. 2010	160	0	6	0	0	11	5	1	136	159	1

Čísla odpovídají statistikám v Annuariu, čili tam chybějí spolubratři, pracující v jiných provinciích.

Skutečný počet spolubratrů náležejících k naší provincii, tedy i s těmi, kteří pracují v jiných provinciích (Sedláček, Lepařík, Špaček), k 23. 4. 2010 je v následující tabulce:

23.4. 2010	163	0	6	0	0	11	5	1	139	162	1
---------------	-----	---	---	---	---	----	---	---	-----	-----	---

[Ani zde není započítán biskup Karel Herbst či naši misionáři (včetně Františka Radeckého), byť k nám stále neodmyslitelně patří.]

Věkový průměr: 54,0 roku.

Zdroj: <http://www.sdb.cz/res/data/719/079041.pdf?seek=1272380441> [citováno 20. 03. 2015].

